

V digitaliziranem in globaliziranem svetu 21. stoletja obstaja neko globoko hrepenenje po regionalno tipičnem, po nezamenljivem in domačem. Mnogo prispevajo k taki nezamenljivosti domače pripovedi in povesti in z njimi zaživi samopodoba posamezne regije. V tej knjigi sta dve taki pripovedi. Obe se navezujeta na kraje v okolici Železne Kaple na Koroškem in obe sta zrcalo zgodovinskega razvoja in življenjskih okoliščin te regije.

Karl Hren

ISBN 978-3-7086-1070-2

9 783708 610702

www.mohorjeva.com

 Mohorjeva
Celovec

Knjiga v seriji „SMART Tourist – SPread The Karawanks“ je sofinancirana v okviru Programa sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Avstrija iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in s strani KWF, in ni namenjena prodaji.

FRAN ZBAŠNIK

Miklavova lipa POGREB

Dve pripovedi iz občine
Železna Kapla-Bela

Miklavova lipa | POGREB

FRAN ZBAŠNIK

Mohorjeva
Celovec

FRAN ZBAŠNIK

Miklavova lipa
POGREB

Dve pripovedi iz
občine Železna Kapla-Bela

Partnerji pri projektu | Projektpartner

Gorenjski Glas

FRAN ZBAŠNIK

Miklavova lipa
POGREB

Dve pripovedi iz občine Železna Kapla-Bela

Naslov prve izdaje:

ZBAŠNIK, Fran. Miklova lipa: zgodovinska povest, (Slovenske večernice, zv. 55).
V Celovcu: Družba sv. Mohorja, 1903.

ZBAŠNIK, Fran. Pogreb: slika iz življenja koroških Slovencev, (Zabavna knjižnica,
zv. 15). V Ljubljani: Slovenska matica, 1902.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32

ZBAŠNIK, Fran, 1855-1935

Miklova lipa ; Pogreb : dve pripovedi iz občine Železna Kapla-Bela / Fran
Zbašnik. – V Celovcu : Mohorjeva družba, 2019. – (Serija SMART Tourist –
SPread The Karawanks)

ISBN 978-3-7086-1070-2

1. Zbašnik, Fran, 1855-1935: Pogreb

COBISS.SI-ID 301926912

Fran Zbašnik: Miklavova lipa | Pogreb. Dve pripovedi iz občine Železna
Kapla-Bela

Lektorica: Alenka Miler

Oblikovanje in tisk: ilab crossmedia og, 2019

Slika na naslovnici: Justina Hribernik

Urednica: Martina Kanzian

@ 2019 Mohorjeva družba v Celovcu | Hermagoras Verein Klagenfurt

V seriji: SMART Tourist – SPread The Karawanks

Izdala in založila: Mohorjeva družba v Celovcu | Hermagoras Verein
Klagenfurt. Za družbo: Karl Hren in Franz Kelih

Naklada: 300

Cena: se ne prodaja

ISBN: 978-3-7086-1070-2

Knjiga v seriji „SMART Tourist-SPread the Karawanks“ je sofinancirana v okviru
Programa sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Avstrija iz sredstev Evropskega
sklada za regionalni razvoj in s strani KWF, in ni namenjena prodaji.

Uvod | Einleitung

Izobraževalno poslanstvo je glavni cilj Mohorjeve družbe. Od ustanovitve leta 1851 je izšlo pri njej na tisoče knjig. Mohorjeva želi s projektom „SMART Tourist – SPread The Karawanks“ regijo kulturno-turistično predstaviti in uveljaviti s pomočjo literature. Krajinsko raznolika gorska veriga med Slovenijo in Avstrijo je na obeh straneh navdihovala in še navdihuje številne literarne ustvarjalce. Cilj je bralcem približati literarna dela, ki so vezana na kraje te regije in do njih omogočiti javen dostop. Literatura pa se ne širi le s knjigami. Zato se bodo znotraj projekta razvile turistične ponudbe v obliki literarnih poti, ki bodo s pomočjo sodobnih tehnologij in posebej za projekt pripravljeno aplikacijo toliko bolj dojemljive in doživete. Tako naj bi se razvila nova oblika turizma, ki bi obiskovalcem omogočala globlje spoznavanje kulture in kulturne dediščine pokrajine.

Več informacij o tem najdete na www.spread-karawanks.eu

Zentrales Ziel der Hermagoras/Mohorjeva ist es, Menschen zu bilden. Seit der Gründung im Jahr 1851 wurden Tausende Bücher herausgegeben. Mit dem EU-Projekt „SMART Tourist – SPread The Karawanks“ möchte die Hermagoras/Mohorjeva die grenzüberschreitende Region um die Karawanken noch stärker literarisch positionieren. Die kulturelle und landschaftliche Vielfalt dieser Gebirgs- und Tallandschaften inspirierte zahlreiche AutorenInnen über die Region zu schreiben. Ziel ist es, den LeserInnen Literatur näher zu bringen und diese auch öffentlich zugänglich zu machen. Literatur wird aber nicht nur über Bücher vermittelt, die ganz klassisch im Laufe des Projektes herausgegeben werden, sondern auch durch innovativ erlebbare literarische Wanderwege, literarische Tourismuspakete und mit einer interaktiven Literatur-Wander-APP. Mehr Informationen zum Projekt unter: www.spread-karawanks.eu

Miklavova lipa | Pogreb

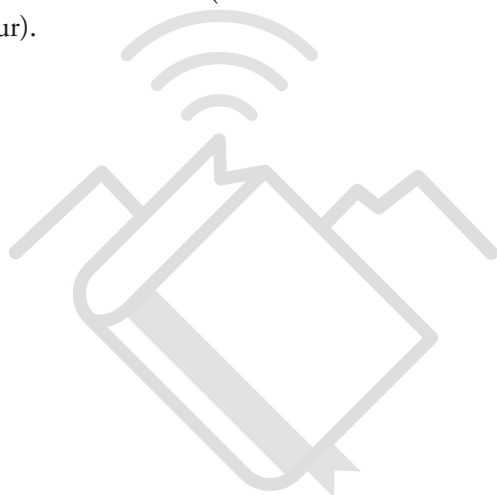
Dve pripovedi iz občine Železna Kapla-Bela.

Die Linde beim Miklav | Das Begräbnis

Zwei Erzählungen aus der Gemeinde Eisenkappel-Vellach.

Kratka zgodba „Miklavova lipa“ se je prvič pojavila leta 1903 v knjižni zbirki „Slovenske večernice“ Mohorjeve iz Celovca in opisuje zgodovino kmečke družine Miklav iz Železne Kaple v času turških vpadov na Koroško. Druga zgodba, „Pogreb“, ki prikazuje življenjsko zgodbo zakonskega para v odročnem gorskem območju nad Železno Kaplo, je bila prvič izdana leta 1902 pri Slovenski matici (Slovensko društvo za znanost in kulturo).

Die Kurzgeschichte „Miklavova lipa | Die Linde beim Miklav“ erschien erstmals 1903 in der Buchserie „Slovenske večernice“ der Hermagoras/Mohorjeva Klagenfurt und beschreibt die Geschichte der Bauernfamilie Miklav aus Eisenkappel zur Zeit der Türkeneinfälle in Kärnten. Die zweite Kurzgeschichte „Pogreb | Das Begräbnis“, stellt die Lebensgeschichte eines Ehepaares in der entlegenen Bergregion über Eisenkappel dar, erschien 1902 bei der Slovenska Matica (Slowenische Gesellschaft für Wissenschaft und Kultur).

Avtor | Der Autor

Fran Zbašnik, slovenski pesnik, pisatelj, kritik in urednik, je bil rojen 1. oktobra 1855 v Dolenji vasi pri Ribnici na Dolenjskem, umrl pa 2. februarja 1935 v Ljubljani. Zbašnik je študiral pravo v Gradcu, kjer je leta 1883 tudi promoviral. Po koncu študija je služboval na okrajnih glavarstvih v Postojni, Kamniku in Radovljici, nazadnje pa je bil tajnik deželnega odbora in ravnatelj uradov deželnega odbora v Ljubljani. Bil je prvi predsednik leta 1905 ustanovljenega Društva slovenskih književnikov in časnikarjev. Svojo literarno pot je začel kot pesnik in se je zgledoval pri Prešernu in Aškercu, pozneje pa se je posvetil samo še pripovedništvu. V svojih delih je pripovedoval o kmečkem življenju, privlačila pa ga je tudi zgodovinska tematika. Njegove zgodbe so spretno napisane, velikokrat so vzgojne in kritične.

Ukvarjal se je z gledališko in književno kritiko, pisal pa je tudi dokumentarno-spominske sestavke o Cankarju, Levstiku, Kersniku, Kvedrovi in Tavčarju. Zbašnik je bil od leta 1903 do 1909 tudi urednik pri Ljubljanskem zvonu.

Njegove objave v Slovenskih večernicah – to je v knjižni zbirki, ki jo izdaja Mohorjeva družba že od leta 1860 – so napisane v pripovedni tradiciji slovenske založbe.

Fran Zbašnik, slowenischer Schriftsteller, Jurist, Redakteur, ist am 1. Oktober 1855 in Dolenja vas geboren und am 2. Februar 1935 in Ljubljana gestorben. Er studierte Rechtswissenschaften in Graz und promovierte dort 1883. Nach dem Studium war er in den Bezirksgerichten in Postojna, Kamnik und Radovljica tätig, zuletzt als Sekretär des Provinzkomitees und Leiter der Büros des Regionalkomitees in Ljubljana. Zbašnik war der erste Präsident der 1905 gegründeten Gesellschaft der slowenischen Schriftsteller und Journalisten. Er begann seine literarische Karriere als Dichter und wurde von den Dichtern Prešern und Aškerc inspiriert. In seiner späteren Laufbahn widmete er sich aber vor allem der Erzählkunst und schrieb mehrere Kurzgeschichten, Erzählungen und

Romane. Er schöpfte aus der Geschichte oder beschrieb das ländliche und urbane Leben, oft aus einer kritischen Perspektive heraus. Er schrieb auch Theater- und Literaturkritik und auch Biografien über Cankar, Levstik, Kersnik, Kveder und Tavčar. Von 1903 bis 1909 war er Herausgeber der Zeitschrift „Ljubljanski zvon“.

Seine in der Buchreihe Slovenske večernice veröffentlichten Berichte standen in der Erzähltradition des slowenischen Verlags Hermagoras/Mohorjeva družba, bei dem er verstärkt publizierte.

Martina Kanzian

Miklavova lipa

I.

Bilo je v soboto, 23. septembra leta 1473. Čeprav se je bližala torej že jesen, je bilo vendar še prav toplo. Nebo je bilo temnomodro in v pravem pomenu čisto kot ribje oko. Niti najmanjšega oblčka ni bilo videti na nebesnem oboku. Ob takih dneh se od Miklavovega doma očesu odpira krasen pogled na razne gorske velikane. Na desno, to je že skoraj proti severu, se vidi Obir s svojim široko razprostrtim grebenom. Na jugozahodni strani strmi koničasti Storžič v nebo, a še bolj tja na desno dviga navpična Košuta svoja dva rožička kvišku. Na vzhodu imaš ponosno Olševo, a proti jugu ti srečuje oko najkrasnejše gozde, ki so bili včasih še vse drugače zarasli, kot so dandanes.

Bilo je še zgodaj zjutraj in zrak je bil torej še čist. Vsaka posamezna brazda na snežnikih se je dala razločiti in človeku se je zdelo, kakor bi se gore za nekoliko kilometrov približale, tako dobro so se videle vse podrobnosti na njih.

Toda pri Miklavu ni bilo danes nikogar, ki bi opazoval gore in se veselil lepega razgleda. Nad hišo se je razprostiralo jasno nebo, v hiši pa so imeli hudo uro in bliskalo se je in gmelno. Jezni pogledi so švigali kakor strele sem ter tja in čulo se je rohnenje in ropotanje, ki je res spominjalo na grom. Človeški rod si je pač od nekdaj enak in nespametno je misliti, da se je skozi stoletja kdove kaj spremenil. Spremenil se je morda nekoliko v svojih zunanjih odnosih, v bistvu pa je človeška narava vedno ena in ista. Ista nagnjenja, iste strasti, iste dobre in slabe lastnosti je imel človek že pred stoletji, kakor jih ima še danes!

Ne bomo se torej čudili, če je bil pred štiristo leti v Miklavovi hiši prepir, ki je bil povsem enak prepirom, ki se dogajajo po kmečkih hišah pogosto še dandanes.

Tedanji Miklavov gospodar, Florijan po imenu, je bil še mlad, krepak mož. Obraza je bil zdravega in rdečica, ki mu je zalivala lica, je pričala, da je polnokrven, mogoče tudi nekoliko vročekrven. Oženil se je pred kake pol leta, in sicer si je nevesto poiskal v Železni Kapli. Prav to pa, da si je izbral za ženo tržanko, a ne kake kmetice, mu je hodilo včasih malo navzkriž.

V onih časih je bil med kmečkim prebivalstvom in med prebivalci mest in trgov razloček mnogo večji, kot je dandanes. Meščani in tržani so uživali pred kmeti marsikatero prednost in to je bil vzrok, da kmeta niso imeli za enakopravnega.

Vzrok, da je imel mladi Miklavov pogum poiskati si nevesto v trgu, je bil v tem, da je bil res lep, korenjaški mož, da je imel več premoženja kot marsikateri tržan in da Matilda – tako je bilo njegovi mladi ženi ime – ni bila hči kdove kako bogatih staršev. Gledal je pri snubitvi Florijan bolj na to, da dobi čedno ženico, kot da priženi veliko doto.

No in čedna je res bila Matilda, to se mora reči. Nesreča pa je bila ta, da se je svoje zunanje lepote malo preveč zavedala in je prinesla tudi mnogo trškega ponosa s seboj.

To pa je imelo slabe posledice in je bilo krivo za pogoste prepire v Miklavovi hiši.

Mlada gospodinja se je zmrdovala zdaj čez to, zdaj čez ono na svojem novem domu, a domačim to ni bilo všeč, kar je samoumevno. Tako se je sporekla zdaj s kako sestro svojega moža, ki jih je bilo še pet pri hiši, zdaj s kakim hlapcem ali deklo.

Florijan je precej časa potrpežljivo prenašal te slabosti svoje žene in je nalašč preslišal marsikatero zbadljivo besedo iz njenih ust, čeprav mu dostikrat ni bilo lahko zatajevati se. Toda upal je vedno, da se njegova žena spremeni, in večkrat je nalašč pobegnil iz hiše, kadar je začela postajati sitna, da bi se lažje premagal in izognil prepiru.

Nekoč pa, ko je začela zopet tožiti čez to in ono ter vzdihovati po Železni Kapli, je bila mera njegove potrpežljivosti polna. Tisto večno besedovanje mu je presedalo že do grla, in ker mu je prišlo tisti dan tudi še nekaj drugega navzkriž, da je bil že tako in tako slabe volje, je vzkipelo v njem in žena je slišala prve odločne in trde besede iz njegovih ust. To pa ji je dalo povod, da je začela jokati na glas in tarnati, zakaj je bila tako nespametna in je prišla med tako surove ljudi.

Beseda je dala besedo in tako so se začeli prepiri med možem in ženo, ki so se ponavljali odslej skoraj dan na dan in ki so postajali včasih naravnost neznosni. Florijan, ki je svojo ženo ljubil in bil prepričan, da ima tudi ona njega rada in je le nekoliko samoljubna in trmasta, se je dostikrat pokesal, da se je spozabil tako daleč in se sporekel z ženo; a ker se je enkrat zgodilo, se ni več izogibal boju, ker je ni hotel utrditi v veri, da se je sprijaznil z njenimi muhami in da se pokori njeni svojeglavosti. Sicer pa je čutil tudi od dne do dne hujšo jezo v sebi in je zrasel zdaj včasih zaradi kake besede, ki bi ga svoje dni pustila čisto hladnokrvnega. Včasih je bila prav smešna malenkost kriva, da sta se začela zbadati in se naposled sporekla do dobrega.

Tako sta se sprijela tudi tistega jutra zaradi stvari, ki res ni bila vredna, da bi se pregovarjal zaradi nje.

Matildi je namreč njena mati prejšnji večer poslala nekaj blaga za novo obleko in s tem blagom se je zdaj smehljajočega obraza ponašala. Florijanu pa ni bilo prav, da je njegova žena, menda prav zato, ker je prinesla k hiši le neznatno doto, tako bahato razkazovala vsako malenkost, ki jo je dobila z doma. Da bi njenemu prevelikemu ponosu izpodbil tla, pripomni:

„Kaj ... ? To boš nosila ...? Saj ni lepo!“

Florijan je vedel, da te besede njegovi ženi ne bodo všeč, ni pa mogel slutiti, da jo bodo tako razjarile, kakor so jo.

Prebledela je najprej, a brž zatem ji je lica zalila temna rdečica. Srd ji je švigal iz oči in vsa se je tresla, ko je rekla:

„Kmet – neumni! Kaj ve tak bebec, kakršen si ti, kaj je lepo!“

Tako žaljivih besed Florijan še ni slišal iz ust svoje žene. Zbolelo ga je pri srcu in kri mu je zavrela v žilah. Odgovoriti je hotel že s tistim srditim glasom, kakor ga je ogovorila ona, toda premislil si je in rekel mirno, zato pa pikro:

„Kmet! Kmet ...! Seveda, ti si pa gospa, ker si od tam doli doma ...! Pa še kaka gospa si ...! V sami svili si bila, dokler si še – vino nosila na mizo ...! Res ti moram biti strašno hvaležen, da si se ponižala do mene ...! Pri svoji doti, ki si jo imela, bi dobila najmanj kakega graščaka za moža!“ Njo je to sramotenje razkačilo do skrajnosti.

„Kmet, kmet, surov kmet si!“ je vpila. „Izbral bi si kako ciganko, ne pa mene za ženo! Ciganka bi bila ravno prav zate, kaka razcapana, tatin-ska ciganka!“

Zdaj se pa tudi Florijan ni mogel več zadrževati. Skočil je s svojega sedeža in razprostrl obe roki, kakor bi hotel planiti na svojo ženo. Še nikdar ni položil prsta nanjo, a zdaj je vse trepetalo v njem in kar nehote je dvignil pest, da bi jo kaznoval za njene nelepe besede. Spoštoval je svoj kmečki stan in speklo ga je v dno srca, da ga je postavila v eno vrsto s cigani. Toda še je imel toliko preudarka, da se je ni lotil. A ker je moral na vsak način dati duška svojemu gnevu, je s tako močjo udaril s pestmi ob mizo, da se je vse streslo.

Florijanova mati – očeta že davno ni imel – prihiti prestrašena v hišo, ker je čula ropot.

„I kaj pa imata, za pet Kriščevih ran, zopet?“ vzklikne starka. „Kaj pa je treba zmeraj teh preprirov v naši hiši ...! Florijan, da se vendar ne spametuješ ...!“

Florijanova mati ni bila ena tistih tašč, ki so sovražne svoji snahi. Dobro je poznala nevestine napake, a je vendar vedno svarila le sina, kadar se je vnel prepir. Imela je potrpljenje z mlado, nekoliko razvajeno ženo in je zmeraj mislila, da mora biti mož pametnejši od žene in mora torej on popustiti.

Toda Florijan je bil danes zelo razkačen in se ni dal potolažiti.

„E, pustite me!“ odvrne osorno svoji materi. „Kdo pa bi ostal miren poleg take – žene! Saj je taka, kakor bi bila obsedena!“

Matilda pa tudi ni molčala.

„O, da sem se morala obesiti na takega človeka,“ je tarnala, „ko sem imela vendar snubačev na izbiro! Če bi vzela najslabšega izmed njih, bi bila še vedno na boljšem, kot sem zdaj!“

Tě besede pa seveda niso bile primerne, da bi potolažile Florijana, zato tudi on zopet odvrne:

„No, tisti snubci, ki si jih imela ti, so bili pa res kdove kaj! Kar vzela bi tistega postopača, tistega hinavskega Huberja, tistega ubijalca ...! Potem bi bila pa res ti – ciganka! Saj se on vlačí zmeraj po svetu kakor cigan!“

„O joj, o joj, zdaj me pa še s ciganko zmerja!“ zažene vik in krik mlada žena.

Nalašč je preobrníla moževe besede in ni pomislíla, da jí je samo vrnil, kar mu je pred kratkim sama vrgla v obraz.

Florijana je to preobračanje njegovih besed še bolj razkačilo. Naglo seže po sekíro, ki je ležala pod pečjo, in steče pred hišo. Tu je rasla mlada,

tanka lipa. Florijan zamahne s sekiro enkrat, dvakrat in drevesce se zvrne po tleh. Nato stopi k oknu in zakliče svoji ženi:

„Sem pojdi in poglej! Zdaj menda veš, pri čem si! Pojdi, kadar hočeš in kamor hočeš!“

Tisto drevesce je bilo vsajeno na dan, ko sta se Florijan in Matilda poročila. Bilo naj bi vidno znamenje njune združitve za celo življenje. S tem, da je Florijan to drevesce posekal, je hotel pokazati, da je pretrgana vez med njim in njegovo ženo.

II.

Pol ure kasneje je Matilda z majhno culico v roki zapustila Miklavov dom. Obotavljala se je dokaj dolgo, iskaje na videz po skrinjah stvari, ki bi jih hotela vzeti za prvo silo s seboj, v resnici je pa le čakala, da bi se ji mož približal in preklical svoje besede. Ko ga le ni bilo, je povezala nekaj malega obleke v robec in odšla proti Kapli.

Jokala je na glas in počasno je stopala. Ni hotela možu prehitro vzeti prilike, da bi popravil krivico, ki ji jo je po njenem prepričanju storil. Večkrat ji je zastala noga, toda pričakovala je zaman. Moža ni bilo za njo niti klical je ni nazaj. Dospela je do ovinka. Še nekaj korakov in Miklavov dom se bo skrnil njenim očem. Ni si mogla kaj, da ne bi pogledala nazaj. Videti je hotela, ali ne zre njen mož za njo; še enkrat bi mu rada dala priložnost, da bi jo poklical nazaj.

A Florijana ni bilo nikjer. Zdaj je vedela, da je v resnici užaljen in res ne mara več zanjo. Postalo ji je hudo pri srcu, zelo hudo. Stopila je za ovinek; tam je spustila culico iz roke in zdrknila poleg nje na tla. Če je bil njen jok prej posiljen, se je zdaj razjokala prav od srca. Očitala si je, zakaj ni govorila z možem drugače in zakaj mu je dala s svojimi odurnimi besedami povod, da se je tako raztogotil.

Dolgo je čepela in premišljala, kaj naj stori. Vlekla je na uho, ali se ne bliža kdo od hiše, in če je le nekoliko zašustelo po grmovju, se je zdrnila, misleč, da kdo prihaja. Toda pričakala ni nikogar in morala se je odločiti.

„Najbolje bo, če se vrnem,“ si reče po daljšem preudarjanju.

Zavedala se je zlih posledic, ki bi nujno nastale zanjo, če bi končala igro, ki jo je začela igrati. Da bi zapustila moža, na to ni nikdar resno mislila. Od doma je odšla le, ker je bila prepričana, da bo mož prihitel za njo in

ji ponudil desnico v spravo, kakor se je to že večkrat dogodilo. Ko pa je zdaj uvidela, da se je v svojih upih varala in je vzel mož vse resneje, kot ji je bilo ljubo, je bila v veliki zadregi. Če bi se vrnila, bi pomenilo, da se predaja možu na milost in nemilost, a zoper to se je upiral njen prirojeni ponos. Ponižati se, to ji je bilo najhujše! Rajši bi videla, da bi prišel mož s palico nad njo in jo gnal domov. Da, to bi ji bilo morda še najbolj po volji! Tako bi bila zopet doma, a imela bi vendar vzrok kazati se užaljeno. Lahko bi se potem še nadalje kujala in prej ali slej bi moral mož stopiti k njej ter ji prvi privoščiti prijazno besedo.

Tako bi dosegla vse, kar je prijalo njeni nečimrnosti. Njen mož bi bil zopet ponižan in ona bi lahko zopet pokonci nosila glavo. Toda danes nič ni hotelo iti po njeni volji. Moža ni bilo! Postajalo ji je vedno tesneje pri srcu in bolj in bolj je ugibala, kaj naj stori.

Saj bi šla k staršem, ko bi bila trdno prepričana, da pride Florijan kmalu ponjo. Bilo bi ji naposled vseeno, naj bi jo že prišel iskat semkaj ali pa na njen prejšnji dom. Da, v enem oziru bi bilo zanjo še boljše, če bi moral priti ponjo k njenim staršem, kajti potem bi vsaj vedel, da ga ni hotela samo strašiti. V prihodnje bi se bolj varoval tako počenjati z njo. A kaj, če ga ne bo? In kaj, ko bi jo tudi le nekaj dni pustil spodaj? Kaj bi rekli ljudje? Kaka sramota bi bila to zanjo!

Srce ji je še vedno velelo, naj se vrne, naj gre tja, kjer je zdaj njen edini dom. Pobrerala je culico in vstala. Že se je zasukala proti Miklavovi hiši, ko ji šine druga misel v glavo.

„Pa zakaj ga ni?“ se vpraša in znova se ji začne vzbujati srd. „Zakaj ne pride pome ...? In zakaj je posekal lipo ...? Ali me ni s tem grozno razžalil ...? Ne, ne, ne ...! On mora mene prositi, ne jaz njega ...! On je kriv, da je prišlo tako daleč, ne jaz!“

In obrnila se je zopet v nasprotno stran in začela stopati navzdol proti Železni Kapli.

Toda hodila je še vedno počasi in še vedno je postajala, kakor bi se pomišljala. Brez dvoma se je še bojevala sama s seboj. Ko je dospela v Kaplo, je bilo že blizu poldne. Preden je stopila na trg, si je obrisala solze z lica in oči ter zaokrožila obraz v vesel smehlaj. Bala se je, da bi kdo uganil, zakaj prihaja s culico v roki domov. Ko pa je prestopila prag očetove hiše, je omahnila čez mizo, ki je stala v veži, ter glasno jokaje začela tožiti: „Kako sem jaz nesrečna! Kako sem jaz nesrečna ...!“

Matilda se je motila, če je mislila, da njen mož ni gledal za njo, ko je odhajala. Da, gledal je za njo, toda tako, da ga ona ni mogla videti. Zlezel je pod streho in tam je skozi špranjo opazoval njeno početje. Godilo se mu je podobno kakor njej. Da pojde žena res iz hiše, tega ni mogel verjeti. In ko se je le napotila z doma, je še zmeraj upal, da se vrne. V tem prepričanju ga je utrjevalo njeno obotavljanje, ko je videl, kako počasi se je pomikala od doma. Tudi potem, ko se je skrila za ovinek, je še pričakoval, da se bo kmalu zopet prikazala.

Materi in drugim domačim se je kazal ravnodušnega. Ko je stopil izpod strehe, se je odpravil po svojih navadnih opravilih. Toda ničesar se ni mogel prav lotiti. Naj je bil že v hlevu, kolarnici ali skednju, venomer je hodil pogledovat k vratom, ali se žena že vrača.

In ko je le ni bilo, se ga je začel lotevati nemir. Postajal je čemer in jezen sam nase. Popoldan mu je tekel grozno počasi. Ulegel se je pred hišo na travo in jezno podil od sebe kokoši, ko so mu prišle preblizu; a kmalu je zopet skočil pokonci in se sukal okrog kakor človek, ki ne ve, kaj bi začel.

Neštetokrat mu je prišlo na misel, da bi se napotil za ženo, toda kaj, ko se je vedno spet spomnil njenih žaljivih besed!

Ko se je začelo mračiti, je sedel pred hišo na klopi in strahoma opazoval, kako se bolj in bolj temni. Nemirno je prekladal roke in zdaj s to, zdaj z ono nogo udaril ob tla, ne da bi sam vedel, zakaj.

Nebo ni bilo več tako jasno kakor čez dan. Na glavah snežnikov so sloneli gosti, modrosivi oblaki. Nekaj časa je bilo videti, kakor bi bili priklenjeni na gorske velikane, naposled pa so se začeli širiti ter pomikati od juga proti severu in severozahodu. Sem ter tja je potegnil močan veter, da je zažvižgalo po špranjah v bližnjem skednju in strahotno završalo po drevju. Pri strehi na kašči se je že davno odtrgala žaganica in visela navzdol. Kadar se je vzdignila sapa, se je zagugala in neprijetno zaškripala. Florijan se jezno ozre. Kolikokrat je že slišal to škripanje, a se ni zmenil zanj; nocoj ga je vselej spreletel mráz, kadar se je žaganica oglasila. Če bi imel lestev pri rokah, bi gotovo splezal na streho in žaganico odtrgal. Bilo mu je sploh tako čudno pri srcu, kakor bi ga čakalo to noč še nekaj groznega, strašnega.

„Vihar se bliža,“ ga ogovori mati, ki je stopila na vežni prag. „Kaj pa čakaš vendar ...? Ponjo pojdi ...! Sama ne bo hodila v temi domov!“

Florijan je že sam prišel do prepričanja, da se temu ne bo dalo izogniti. Da je mati uganila, kaj se godi v njegovem srcu, in ga priganjala k temu, kar je nameraval storiti sam, to ga je pa razjezilo. Trmasto je odgovoril: „Naj pa spodaj spi, če noče priti domov! Jaz ne bom več lazil za njo; saj mi je žal, da sem prej, ko še nisem bil njen mož!“

Mati, ki se je ves dan premagovala, ga pogleda zdaj nekako začudeno, kakor da ne bi verjela njegovim besedam, in reče očitajoče:

„Lep mož si ti, res! Toda stori, kakor hočeš ...! A če misliš, da te bo imela žena rajši, če se ne potrudiš do nje, se zelo motiš ...! Kaj ti je bilo treba posekati lipo ...? O, tvoja togota te spravi še v nesrečo; le zapomni si to!“

Florijanu so šle materine besede k srcu, toda za ves svet tega ne bi pokazal. Trmoglavo kljubujoč se je odpravil v hišo in se ulegel, ne da bi večerjal. Ko je bila že popolna tema in so tudi drugi že odšli k počitku, se je Florijan zaman trudil, da bi zaspal. Neprenehoma so mu vstajali dogodki današnjega dne pred očmi in znova se mu je vzbujal kes, da je tako ravnal z ženo. Neverjetno se mu je zdelo, da bi ji tako zakrknilo srce in se ji ne bi stožilo po njem. Še vedno si ni mogel misliti, da bo prenočila spodaj. Skrbno je vlekel na uho, če kdo ne prihaja, in vsakokrat, kadar je zaradi vetra kaj zunaj zaropotalo, je prisluhnil, če ne prihaja ona. A vselej je prišel do prepričanja, da se je motil, in vselej je vzdihnil sam pri sebi: „Ne bo je!“

Nemirno se je premetaval po ležišču sem ter tja in čim bolj je potekal čas, tem huje in neznosneje mu je postajalo. Postajal je razburjen in razsrjen sam nase.

Poleg v mali čumnati je ležala mati in tudi bedela. Čutila je, da sin ne spi, in tudi vedela je, zakaj vzdihuje in se premetava po ležišču. Ogovoriti pa ga ni hotela. Poznala je naravo svojega sina in vedela, da bi ga vsaka njena beseda, tudi če bi bila še tako dobrohotna, spravila še v večjo nevoljo. Molčala je torej in tolažila sama sebe, kakor se je pač znala. Kajti tudi ona je bila potrebna tolažbe. Ni pomnila, da bi ji bilo pri srcu kdaj že tako težko, kakor ji je bilo nocoj. Vedno in vedno ji je dopovedoval neki glas, da se ta večer ne bo iztekel srečno in da bo slišala še kako neprijetnost. Goreče je molila in se priporočala varstvu Matere božje in svetnikov, a niti v molitvi to noč ni našla utehe za svoje skrbeče srce. Moralo je biti že proti enajsti uri, ko se zasliši trkanje na vežnih vratih. Oba, mati in sin, planeta pokonci in obema zastane kri v prvem hipu.

Toda Florijan si kmalu opomore: „Aha, ona je!“ si misli in sredi temne noči se mu potegnejo usta v nasmeh. Hipoma je pozabil vso skrb, ki mu je še pravkar polnila prsi, in vse svoje sklepe in obljube.

„Kdo ve, koliko časa je že tu? Ali pa še sploh spodaj ni bila!“ misli sam pri sebi. „Najbrž se je kam skrila in čakala, da jo pridem iskat, ko pa ji je bilo čakanja dovolj, si je premislila in zdaj prosi noter. Prav je, da sem ostal trden! Če ne bi bil, bi se mi ona smejala tako, kakor se zdaj jaz lahko smejem njej!“

In čeprav je bil vesel, da se je tako izteklo, in ni bil na ženo nič več jezen, vendar ni pohitel odpirat vrat. Sram ga je bilo pokazati, da je težko čakal nanjo, potuhnil se je, kakor ne bi ničesar slišal, in se ni ganil z mesta. Vtem pa se je preselilo trkanje od vrat na okno, sunki so bili zdaj tako močni, da se je bilo bati, da se bo šipa zdrobila.

Materi, ki je mislila, da bo sin naglo skočil pokonci, je bilo to njegovo obotavljanje preveč, zato vzklikne vsa nevoljna:

„Ali si človek ali nisi? Kaj čakaš vendar? Sram te bodi, da si tak!“

Zunaj pa se oglasi moški glas:

„Odprite, za božjo voljo, odprite!“

„Gašper, njen oče je!“ vzklikne mati, trepetajoč po vsem telesu. Zdaj je bil Florijan takoj pokonci. Naglo odpre okno in vpraša s tresočim glasom:

„Zaboga, kaj se je zgodilo?“

Hipoma ga je prešinel strah in zbal se je, da se je pripetilo kaj strašnega. Mati pa začne ječati in jokati, kakor bi že vse vedela in kakor ne bi bilo treba, da bi ji dal kdo pojasnila:

„Jezus, Marija! Jezus, Marija! Saj sem dejala, da ne more priti iz tega nič dobrega ...! O, za pet Kriščevih ran!“

„Kaj je?“ vpraša Florijan nestrpno še enkrat. Toda preden dobi odgovor, se tam od Železne Kaple nekaj zasveti in kmalu nato švigne iz teme goreč plamen visoko proti nebu, kakor bi bil velikanski zmaj stegnil jezik iz svojega brezdanjega žrela.

„Ogenj, ogenj!“ zavpije Florijan. „Kdo je zažgal?“

„Tu-turki!“ zajeclja s slabim glasom Gašper. Več ni mogel govoriti. Od napora in groze prevzet se je zgrudil brez zavesti pod oknom na tla.

III.

Sezimo v povesti nekoliko nazaj! Gašper Piskernik, Matildin oče, ni bil domačin v Kapli, ampak je bil rojen v kmečki hiši, ki je stala na prijaznem griču četrť ure od Kaple proti jugozahodu, kjer še dandanes gospodarijo Piskerniki, samo da v drugi, prostornejši hiši. Ker Gašper ni bil starejši sin in je bilo doma še več bratov, je šel še zelo mlad z doma in je več let služil v Kapli. S svojo pridnostjo in varčnostjo si je pridobil nekoliko premoženja, ki mu je pripomoglo, da je oženil osirotelo, a precej čedno dekletce, lastnico majhne hišice.

Župna cerkev sv. Mihaela v Železni Kapli se je pred štiristo leti nahajala na istem kraju, kot stoji dandanes. Kakih petdeset korakov od cerkve v smeri proti Beli na levo roko je stala hišica, ki jo je Gašper priženil in ki se je naslanjala, kakor se naslanjajo ob tej strani še danes vse hiše, na strmo, v ozadju se dvigajoče hribovje, preko katerega vodi steza proti Miklavovemu domu.

Gašper je bil podjeten mož. S tistim malo denarja, ki ga je prihranil, in pa s tem, kar je imela žena, je pričel gostilno, ki ga je kmalu pošteno preživljala. Tržani sicer niso zahajali kdove kako številno k njemu, ker so ga kot priseljenca gledali malo postrani, pač pa so se pri njem radi ustavljali potniki, ki so tiste čase precej hodili skozi Železno Kaplo. Skrbel je namreč za to, da je vedno imel dobro kapljico, in trudil se je, da je vedno dobro postregel svojim gostom. Kaj takega pa se hitro zve in zato je bila Gašperjeva gostilna malokdaj popolnoma prazna.

Bog mu je dal samo enega otroka, hčerko, ki so ji pri krstu dali ime Matilda. Matilda je bila pri šestnajstih letih že prav mično dekle, vendar pa se mladi tržani niso preveč menili zanjo. Krivo je bilo pač predvsem to, da si pri njej niso obetali kdove koliko dote; na drugi strani pa jih je odvrčalo od nje tudi to, da je bil njen oče s kmetov doma. To zadnje je Matildo posebno bolelo; in morda je ravno preziranje, ki ga je morala prenašati zaradi tega, ker njen oče ni bil tržan, vzbudilo v njej tisto smešno domišljavost, s katero se je kasneje sklicevala na to, da je rojena v trgu. Da pa tako dekle, kakršno je bila Matilda, ne bo ostalo brez snubca, si je vsakdo pač lahko mislil. In res sta se zglasila skoraj hkrati kar dva. Prvi je bil Florijan, drugi pa neki tujec, s priimkom Huber.

Florijan je imel v Kapli sorodnico, ki je imela gostilno prav nasproti Gašperjeve. Pri tej sorodnici se je ustavljal vsako nedeljo in praznik, kadar

je prišel v trg k maši; a tudi čez teden se je večkrat zgodilo, da se je zglasil tukaj. Ob košnji ali kadar je bilo kako drugo nujno delo, je hodil tudi pomagat in ob takih prilikah je ostajal v Kapli po več dni zaporedoma. Ni mu bilo torej težko seznaniti se z Matildo. Dekle mu je bilo všeč in nekoliko ga je mikalo tudi to, da bi dobil tržanko za ženo. A tudi on ni mogel biti deklici zoprn, kajti kadar jo je pozdravil, mu je vselej prijazno odzdravila in se mu tako ljubeznivo nasmehnila, da je bil ves srečen.

Kljub temu je Florijan dobro vedel, da ima v Huberju nevarnega tekmeča. Kajti tudi ta je bil še mlad in zelo čedne postave. Izdajal se je za trgovca in je res prignal zdaj čredo ovc, zdaj kako govejo živino ali celo večje število konj skozi Kaplo. Toda to Florijana ne bi toliko skrbelo, če ne bi opazil, da ima Huber ves drug pogum kot on, da zna Matildi vse drugače govoriti na srce kakor on in da ji nosi s svojih potovanj razna darila, kar ostane pri ženski le malokdaj brez uspeha.

In zares se je Matilda že bolj nagibala k Huberju. Ta ji je vedno znal praviti toliko zanimivosti s svojih poti, pa tudi vesti se je znal vse gibkeje kot Florijan. Sicer pa ni še niti Huber niti Florijan izrekel odločne besede. Gašper, ki je dobro vedel, da se Huber in Florijan poganjata za njegovo hčer, je bil odločno na Florijanovi strani. Huber mu ni bil nikoli prav všeč in zelo neljubo mu je bilo, ko je videl, kako prijaznega se kaže njegovi hčeri. Zdel se mu je neodkritosrčen in sumljivo se mu je zdelo, da se je pajdašil z nekim postopačem, ki je imel četrť ure od Kaple napol podrto bajto in bil na zelo slabem glasu. Toda ker mu drugače Huber nikdar ni dal povoda, da bi mu kaj očital, in je bil v gostilni dober gost, ga ni maral odganjati, dokler ni bilo skrajne sile. Zato pa je tem pogosteje svaril svojo hčer, naj se ne bavi preveč z njim in naj se ga kolikor mogoče ogiblje.

Tudi mati se je ogrevala bolj za Florijana; a človek sili navadno v to, kar mu je prepovedano. Tako je tudi Matilda s Florijanom sicer ostala ljubezniva, a v dnu njenega srca je le tlela iskrica za Huberja.

Ko je Huber zvedel, da se tudi Florijan poteguje za Matildo, se je vračal pogosteje v te kraje kot doslej. In tako se je zgodilo, da sta se nekega večera oba tekmeča srečala pri Gašperju.

Florijan je že sedel za mizo, ko vstopi Huber, z njim pa oni postopač, s katerim se je zmeraj pajdašil. Ko Huber Florijana zagleda, kar nekam prebledi. Posebno neljubo ga je zadelo to, da je sedela Matilda na klopi

pri peči Florijanu ravno nasproti in se je tako nekam zadovoljno smehljala. Sklepal je iz tega, da sta imela prav prijetne pomenke. Vendar se zataji, in ko sta s tovarišem sedla k mizi v nasprotnem kotu od Florijana, reče prijazno:

„No, Matilda, ali nama boš dala kaj vina?“

„Zakaj pa ne?“ odgovori deklica veselo in steče po vino. Ko se vrne, postavi posodo pred prišleca in sede zopet k peči; toda sedaj na ogel, tako da je videla k obema mizama, pri katerih so bili gostje. To pa Huberju še ni bilo zadosti. Po kratkem molku reče:

„No, Matilda, ali ne boš sedla k nama?“

Deklici je to vabilo sicer prijalo, kajti ustnice so ji zaigrale v nasmeh, vendar je odvrnila:

„Saj sem tudi tukaj lahko!“

Huber se ugrizne v spodnjo ustnico, a ne reče nič; zato pa spregovori njegov tovariš surovo in brez vsakega povoda:

„Bolj neumne stvari ni na svetu, kakor je kmet! Ali mi verjameš to, Huber?“

Ta se je delal, kakor bi ga preslišal. Obrne se k deklici in vpraša:

„Kje pa sta oče in mati?“

„Mati pripravljajo večerjo, oče pa morajo priti vsak čas domov, če niso že v veži,“ odgovori Matilda.

Oni postopač pa nadaljuje:

„Kmet biti, to je zadnje na svetu! Ne vem, kaj bi bil rajši kot tak kmet.“

Pri teh besedah namigne z obrazom proti mizi, pri kateri je sedel Florijan.

„Tiho bodi in pusti ljudi pri miru!“ pripomni Huber, obenem pa z nogo sune tovariša pod mizo in mu namežikne, češ naj nadaljuje.

Slučaj pa je hotel, da je Matilda to zapazila. Vzbudi se ji misel, da utegne biti Huber zvit, neodkritostčen in hudoben človek. Da je Huberjeva znamenja prav razumela, je bila prepričana tem bolj, ker se postopač ni zmenil za njegovo svarilo, ampak je nadaljeval:

„Kaj si tak beraški kmet dandanes vsega ne upa! Namesto da bi tičal ponižno tam gori v svoji bajti, pa se hodi po meščankah ozirat! Ali si že videl kaj takega, te vprašam?“

Florijan je takoj vedel, kam letijo tujčeve besede. Premagoval se je dolgo, čeprav je vse vrelo po njem. Ko pa mu je postopač, čigar mati je prosjačila, očital beraštvo in se je naravnost dotaknil razmerja do deklice, ki mu je

sedela nasproti, tedaj je vzkipelo v njegovih prsih in je srdito spregovoril: „Kdo je beraški? A jaz? Ali ne veš več, kako sta se plazila z materjo okrog kmečkih koč in bila vesela, če vama je kdo dal kos kruha? Ti boš zmerjal mene z beračem, ti ...? Menda se nama obema že na trupu pozna, kdo je užil več lakote, ti ali jaz! Kar pomeriva se, kdo je večji in krepkejši, ti ali jaz?“

Florijan se je ob teh besedah dvignil in se nekajkrat bahato udaril po svojih mogočnih prsih. Ko je stal tako pokonci vzravnan, je bil videti še močnejši in krepkejši kot po navadi. Matildi ni bil še nikdar tako všeč kakor v tem trenutku, ko je samozavestno in pogumno zrl svojima nasprotnikoma v oči. Pri srcu ji je postalo gorko in neki glas ji je velel: „Pozabi Huberja pa se za Florijana odloči!“

Medtem sta tudi Huber in njegov tovariš vstala izza mize. Ko Matilda vidi, da je velika nevarnost, da bo nastal pretep, hoče poklicati očeta. Vtem pa oče že vstopi in reče, ne da bi Huberja in njegovega tovariša pogledal:

„Pameten bodi, Florijan, pa domov pojdi.“

„Čemu?“ se oglasi potuhnjeno Huber. „Saj greva midva, zato sva vstala. Tu je denar za pijačo; kar je preveč, poračunamo prihodnjič!“

S temi besedami vrže srebrn denar na mizo in potegne tovariša za seboj proti vratom.

Florijan se je zamudil nato še nekaj časa pri Gašperju. Ko se je naposled poslovil, ga je spremil Gašper v vežo in mu tam prijazno stisnil roko. To je Florijana tako opogumilo, da je dejal:

„Saj mi boste dali Matildo, ali ne?“

„Kar miren bodi!“ odgovori Gašper in mu pomenljivo pokima. „Onemu je na dam, za ves svet ne!“

Florijanu je srce vriskalo od veselja, ko je stopal v temni noči po ozki stezi proti svojemu domu. Še nikdar ni hodil to pot tako lahko, pa tudi tako brezskrbno ne kakor to noč. Saj mu je bilo, kakor bi dosegel vse, kar mu je želelo srce. Zdelo se mu je, da je njegova sreča popolna, ker je dobil tako prijetno zagotovilo očeta svoje izvoljenke. Prav ta veselost in brezskrbnost sta bili krivi, da se ni dovolj zmenil za šum v gošči nad stezo. Mislil je, da se je pač kako živinče izgubilo in se potika zdaj tod okrog. Šel je mirno dalje. Komaj pa stori nekaj korakov, mu prileti težak udarec na glavo in ga popolnoma omami. Zgrudi se na tla, potem pa

zdrsrne precej globoko po strmini. Tam so ga drugi pobrali in prenesli domov.

IV.

O tem, kdo je napadel Florijana, ni nihče dvomil. Vedel je Florijan sam, ko se je zopet zavedal, da sta ga napadla Huber in njegov tovariš, in vedeli so tudi Gašperjevi. Bili so o tem še bolj prepričani, ko ni bilo drugi dan o Huberju in njegovem tovarišu ne duha ne sluha.

Florijanova sreča je bila, da ni obležal na mestu, kjer ga je pobila zlobna roka. Brez dvoma bi napadalca temeljiteje dovršila svoje krvavo delo. Tako pa se jima ni zdelo varno plaziti se v temni noči za njim po strmini. Pobegnila sta, tolažeč se, da je nemara dobil zadosti.

Rana, ki jo je Florijan dobil na glavo, ni bila majhna. Če Florijan ne bi bil tak korenjak, bi si težko opomogel, a trpel je grozne bolečine. V tistih časih ni bilo zdravnikov kakor danes, pa tudi ne sodišč, kjer bi človek iskal zadoščenja. Kdor se ni mogel maščevati sam, je moral potrpeti krivico, ki se mu je zgodila. Tudi Florijan ni mislil na to, da bi tožil svoja napadalca. Zdravil se je pa tudi sam, kakor je vedel in znal in kakor mu je svetovala mati. Da bi si ohladil pekočo rano, si je polagal sveže perje repe in pese na glavo ter si s tem nekoliko manjšal bolečino.

Gašper ga je med boleznijo nekajkrat obiskal. Nekoč pa sta do njega prišli tudi Matilda in njena mati. Med potjo je mati skušala spraviti iz hčere, kako misli o Florijanu. Mož ji je povedal, da je Florijan že napol prosil za Matildo, in zdaj bi rada dognala, ali se hči ne bo preveč upirala taki možitvi. Po raznih ovinkih mati naposled naravnost vpraša, kaj bi rekla, če bi jo zasnil Florijan.

„O, Florijan ni napačen človek,“ odgovori Matilda in sramežljivo povese oči, „toda iz trga iti na kmete ...!“

„Oh, tega se mi ne boji!“ ji odvrne mati. „Jaz tudi nisem naredila nič iz tega, da sem vzela kmeta, čeprav so me zbadali in zasmehovali. Pojdi, pojdi, kaj bi se obešala na te ošabne tržane! Saj vidiš, kako malo jih je, ki bi imeli vzrok za to, da so ponosni! Koliko pa jih je, da so premožni? Skoraj na prste jih lahko sešteješ, vse drugo je siromašno in Florijan ima desetkrat več premoženja kot marsikdo od tistih, ki gledajo postrani njega, pa tudi tebe, zato ker je bil tvoj oče kmet. In misliš, da

tam gori ni prijetneje kot v trgu? Poglej vendar, kako lepo se že od tu vidi po dolini, kaj pa šele tam gori! Sicer pa tudi ne bi bila prav daleč od doma! Od Florijana lahko prideš vsak dan domov pogledat. Jaz te pa tudi obiščem včasih. In še nekaj ne smeš pozabiti! Tam gori bi te imeli radi, v trgu pa ti bodo vedno oponašali, da ti je oče kmet. Če bi bila jaz na tvojem mestu, se ne bi čisto nič pomišljala!“

Te materine besede niso bile brez učinka. Sicer se ni mogla popolnoma znebiti napadenega in smešnega ponosa, ki se ga je navzela od tržanov, čeprav so jo samo žalili, vendar pa se je bolj in bolj sprijaznjevala z mislijo, da se preseli iz doline v višavo. Danes ji je bilo tu zgoraj posebno všeč in z vidnim veseljem se je ozirala v dolino, po kateri je Bela podila svoje bistre valove. Spominjala se je tudi, kako je hodila še kot otrok sem gor jagode brat. Nenadoma jo je prevzela otroška želja, da bi zopet mogla trgati oni vonjavi, rdeči sad, če bi hodila od Miklava k svoji materi na obisk. Kako prijetna zabava bi bila, če bi trgala jagode tja ali nazaj grede! Postajala je bolj in bolj otročja in začela si je slikati življenje pri Miklavu tako lepo, kakor v resnici ni moglo biti. Od tod nemara tudi njeno razočaranje in slaba volja v poznejših časih ...

Preteklo je dobrih pet tednov, preden je Florijan ozdravel. Njegova prva pot je bila spet v Kaplo. Bilo mu je, kakor bi gledal v nov svet, ko se je spet gibal pod milim nebom. Vse se mu je zdelo nekako pomlajeno in prenovljeno in celo sonce je zdaj sijalo svetleje kot prejšnje dni. Sladko čustvo ga je navdajalo, ko je počasi stopal navzdol; samo na mestu, kjer ga je zadel hudi udarec, ga je spreletel mraz. Pomislil je, kaj bi bilo, če bi ga zadel zločinec še huje – in ga zadel do smrti. In kako lahko bi se to zgodilo! Samo na sence bi ga udaril – nikdar več ne bi videl vzhajati zlatega sonca, čigar žarki so mu zdaj tako dobro deli. Za trenutek mu jeza napolni srce do zlobneža, toda potolaži ga misel, da si je Huber prav s tem svojim dejanjem pokvaril vse in si sam uničil upanje, da bi kdaj dobil Matildo za ženo; Florijan je bil prepričan, da Matilda ubijalca nikdar ne bi hotela imeti za moža. Vesel je torej stopal dalje in prisrčno se je veselil, da ga je nesreča, ki ga je zadela, privedla celo bliže njegovemu namenu. Ko je stopil pri Gašperju v hišo, je bila Matilda sama doma. Deklica ga je pozdravila s takim veseljem, da ni mogel kar nič več dvomiti o tem, da mu je dobra. Zato se je odločil, da bo danes tudi z njo spregovoril jasno besedo, kajti ni ji še naravnost odkril svojih misli. A ker brez tega

ne gre in je ženitev drugače težko mogoča, jo je hotel nagovoriti danes, ko se mu je zdela prilika tako ugodna. Sicer pa z ženitvijo tudi ni hotel več dolgo odlašati in je bil torej zadnji čas, da si zagotovi Matildino privolitev.

Toda tako zlahka Florijan svojih želja ni spravil na dan. Bil je drugače pogumen, le do žensk mu je pa manjkalo prave srčnosti. Bal se je še zmeraj, da ne bi dobil ugodnega odgovora od deklice, ki je bila videti muhasta in omahljiva, kakor so navadno tako in tako taka mlada dekleta. Tako se je zgodilo, da je sedel Florijan že pri drugi merici, preden je spregovoril:

„No, Matilda, kdaj pa boš hotela priti k nam?“

To vprašanje deklici ni prišlo nepričakovano. Vendar zardi in šele po daljšem premolku šegavo in s prijetnim nasmehom odvrne: „Saj sem že bila zgoraj, takrat, ko si bil bolan. Zdaj pa lahko zopet ti hodiš dol!“ „Tisto že!“ reče Florijan. „Dol bi že spet lahko hodil, hvala Bogu, toda rajši pa bi, da mi ne bi bilo treba hoditi gledat te tako daleč ...“

„Hahaha, kaj hodiš mene gledat, kadar prideš v Kaplo?“ se zasmije na vsa usta Matilda.

„I, mar ne veš tega?“

Deklica zmaje z glavo, a zopet zardi, toda zdaj najbrž zaradi tega, ker se je zavedala, da ne trdi resnice.

„No, vidiš, Matildka,“ nadaljuje Florijan, „stvar je taka: pri nas nam je treba mlade gospodinje. Mati so že priletni in ne morem zahtevati od njih, da bi se še dalje sami ubijali z gospodinjstvom ...“

„In jaz naj torej pridem gospodinjit k vam ...? Če pa ne znam!“

„Temu se kmalu privadiš! Tukaj imaš res malo drugačen posel, kot ga boš imela pri nas, pa saj ti bodo mati pomagali!“

Matilda zopet pomolči in obraz se ji zresni.

„Z očetom govori!“ reče, kakor bi se bala odgovoriti naravnost.

„A drugega pomisleka ni?“ vpraša Florijan veselo in stopi k njej. Deklica molče odkima in mu poda desnico.

„O, potem je pa vse dobro!“ vzklikne Florijan. „Oče in mati ne bosta branila.“

Vtem vstopita tudi mati in oče v sobo. Takoj sta vedela, kaj se je zgodilo. Dala sta svoj blagoslov, potem pa so se začeli posvetovati, kdaj naj bi bila ženitev.

Nedolgo po tem dogodku se je zglasil pri Gašperju tudi Huber, ki se od tedaj, ko je bil Florijan napaden, ni več pokazal v teh krajih. Shujšal je in njegovo lice ni bilo več tako mladostno kakor prej. Z nejevoljnim glasom je zahteval vina in spočetka ni pogledal nobenega od domačih v obraz. Ko pa je Matilda ostala za nekaj časa sama z njim v sobi, upre vanjo svoj lokavi, neodkritosrčni pogled in jo vpraša s posmehljivim glasom: „No, ali še zmerom doma? Kaj še ni bilo poroke?“

„Ne!“ odvrne na kratko Matilda.

„Pa zakaj ne?“ vpraša zopet Huber in jo ostro opazuje, kakor bi hotel najti na njenem obrazu kaj takega, kar bi govorilo njemu v korist.

„Zato, ker je bil Florijan bolan!“ pripomni skoraj jezno deklca in se obrne napol vstran od nje.

„Boln?“ se čudi Huber.

„No, no ...“ odvrne Matilda, kakor bi hotela reči: Saj veš dobro, kaj mu je bilo; kaj bi se delal tako nevednega!

Huber je deklico tudi razumel, a zdelo se mu je potrebno, da se še potuhne. Naslonil je glavo ob dlan, nekaj časa molčal, potem pa dejal s tresočim, žalostnim glasom:

„Saj sem bil tudi jaz bolan!“

Matilda, ki je imela usmiljeno srce, se ozre nanj in ga že hoče vprašati, kaj mu je bilo. A se le spomni, kakšen človek je Huber in da je gotovo laž, kar pravi. Pogoltnila je torej besedo, ki jo je že imela na jeziku, in molčala. Huber je brez dvoma pričakoval, da bo Matilda kaj pripomnila na njegovo opazko. Ko vidi, da se je zmotil, poskusi znova:

„Matilda, brez tebe meni ni pomoči!“

Deklica vstane in hoče oditi iz sobe. Huberjeve besede so ji vzbudile neprijetno nesoglasje v srcu. Govoril je tako, da bi se ji moral smiliti, obenem pa je bila prepričana, da ne zasluži njenega usmiljenja. Da bi se znebila neprijetnih občutkov, se je hotela umakniti temu pogovoru, toda Huber skoči pokonci, jo prime za roko in odrine od vrat.

„Ne, zdaj ne smeš iti vstran! Bodi pametna, Matilda! Kako si se mogla vendar tako spozabiti! Kaj boš počela zgoraj na kmetiji? Bodi moja in videla boš, kako lepo boš imela! Vse sem že pripravil na svojem domu in vem, da ti bo všeč pri meni. Vsega boš imela zadosti in s potovanj ti bom prinašal še vse lepše stvari, kot sem ti jih doslej!“

Deklico je neprijetno zadelo, da jo je spomnil svojih darov. Zbrala je že

vs a darila, ki jih je dobila od njega, da bi mu jih ob prvi priliki vrnila. Zdaj se ji je zdelo, da se ji nudi najboljša priložnost za to.

„Pusti me, da grem po tisto ...“

„A tako?“ pripomni Huber in jo še bolj pritegne k sebi. „Na ta način se me hočeš torej znebiti? Toda motiš se, če meniš, da vzamem nazaj, kar sem ti dal. Kar je tvoje, je tvoje; toda malo hvaležna mi bodi za to!“

„Pusti me!“ zahteva še silneje deklica. Huberjeva nadležnost ji je bila že skrajno zoprna.

„Ne, ne izpustim te!“ sikne Huber jezno skozi zobe. Kar s silo jo hoče priviti k sebi, a v tistem hipu stopi oče Gašper v sobo.

Huber odskoči nekaj korakov, potem pa se trmasto ozre v Gašperja, kakor bi mu hotel reči: Kaj pa se ti vtikaš v te stvari?

Gašper je opazil Huberjev grozeči pogled, a kadar je šlo za njegovo hčer, se ni bal nikogar. Z odločnim glasom reče:

„Ti si upaš kaj takega ...? Tam so vrata!“

„Kaj ...? Ti me mečeš skozi vrata?“ se razsrdi Huber. „Mene, ki sem ti dal toliko zaslužiti? Takrat sem bil pa dober, kajne, ko sem nosil tvoji deklini zlatnino in srebrnino?“

Huber je pokazal pravo barvo. Zdaj šele je Matilda uvidela, kako prav je imela, da ni verjela njegovim milo donečim besedam.

„Takoj prinesem tisto!“ reče očetu in steče na podstrešje, kjer je hranila svoje stvari.

Gašper se znova obrne k Huberju:

„Vrata pokažem vsakemu, kdor ni tak, kakor se spodobi. Zlasti pa ne trpim, da bi kdo moji hčeri delal silo.“

„Ti se boš še kesal, če mi je ne daš za ženo!“ mu zagrozi Huber in divje se mu zaiskrijo oči.

„Tebi da bi jo dal za ženo? Ali misliš ...“ vpraša zaničljivo Gašper. „Presneto bi jo moral imeti malo rad, da bi jo izročil takemu človeku ...“

Huber hoče odgovoriti, a tedaj spet vstopi Matilda in položi njegove darove predenj na mizo.

„Tako, tukaj so tiste tvoje stvari, za katere te nihče ni prosil,“ reče Gašper.

„Če nisi pozabljen, boš vedel, da sem te že nekoliko odškodoval zanje. Pa to nič ne de! Le vzemi jih in pusti nas odslej pri miru!“

Huber, ki je še pravkar Matildi zatrjeval, da ne vzame nazaj, kar ji je dal, zdaj naglo pograbi, kar je ležalo pred njim, in odide z grdo kletvico ...

Prihodnjo pomlad pa se je Matilda preselila iz Železne Kaple na Miklavov dom, kjer je bila prav srečna in zadovoljna, dokler je nista premagala domišljavost in napačni ponos, ki je povzročil prepir med njo in njenim možem.

V.

Na svetega Matevža dan, to je 21. septembra, so imeli v Kranju tudi že v tistih časih nekaj semenj. Na takih shodih niso Huberja nikoli pogrešali. Tudi v Kranj je prignal par mršavih konj in jih je najbrž proti vsemu pričakovanju dobro prodal; kajti pil ni samo tisti dan pozno v noč, ampak je tudi še na večer drugega dne sedel v Kranju v neki gostilni nižje vrste in popival. Toda ta večer ni bil videti prav dobre volje. Podpiral si je glavo zdaj z levim, zdaj z desnim komolcem, gledal nejevoljno predse in govoril na glas sam s seboj:

„Vraga, da so morale spodleteti moje nakane,“ je mrmral. „Gašperjeva gostilna bi bila kakor nalašč, za kar bi jo jaz potreboval! Kako lepo sem si nameraval urediti; zdaj pa ni nič, čisto nič iz vsega tega! V nekaj letih bi bil bogat, če bi šlo po mojem! Hm, tam se je ustavil marsikdo, ki je nosil denar s seboj. Toda nič in nič! Pa ko bi mogel vsaj tisto njegovo dekline pozabiti! A vedi ga zlodej, kako je to! Odkar vem, da jo ima drugi, se prikazuje njena podoba še pogosteje mojim očem. Ha, če bi se mogel maščevati, če bi se mogel znesti nad Gašperjem in Florijanom! A ne pride mi poštena misel ...“

Huber je bil že davno zadnji pivec in gostilničar je zeval na vse pretege, se praskal po zmršeni glavi in godrnjal, da je Huber lahko slišal:

„Človek še ponoči nima miru!“

A Huber se je malo brigal za to. Sredi svojega razmišljanja se ni dal motiti. Ko pa ga gostilničar naravnost opozori, naj gre spat, mu reče:

„Postavi sem vrč vina pa pojdi spat, če se ti tako mudi! Saj te ne silim, da bediš pri meni!“

S tem je bil gostilničar videti zadovoljen; hitro vstane, da bi šel vina natočit, a v tistem hipu potrka nekdo na okno. Gostilničar pogleda Huberja, kakor bi ga hotel vprašati, kaj naj stori. Temu pa se vzbudi radovednost, kdo sili tako pozno v gostilno, zato veli:

„Odpret pojdi, pa je! Bom imel vsaj družčino!“

Gostilničar si še nekoliko pomišlja, potem pa vendar uboga. Komaj pa se vrne s tujcem v sobo, skoči Huber pokonci in zavpije ves iz sebe: „Hej, Cviter, ti si tukaj ...? O ti, Miha, ti ...! Kje te vendar nosi zlodej, da te nisem videl že tako dolgo?“

„Po svetu hodim, bratec, po svetu! S trebuhom za kruhom po svetu!“ odgovori prišlec in mu poda roko.

„Zdaj pa le brž vina gor!“ vpije Huber ves spremenjen. „Nocoj plačam vse jaz!“

Gostilničar odide in se kmalu vrne s polnim vrčem. Huber mu plača takoj vse, kar mu je bil dolžan, potem mu reče:

„Zdaj se pa le spravi spat, če hočeš! Opravila bova že tudi brez tebe. Če te bova potrebovala, te že pokličeva.“

Gostilničar si ne da veleti dvakrat. Ne da bi zaželel gostoma lahko noč, se zlekne ob peči na klop in ni bilo dolgo, ko je glasno smrčanje pričalo, da trdno spi.

„Nikjer drugje ni bilo več luči,“ začne Cviter, ko potegne nekajkrat krepko iz vrča, „in že sem mislil, da bom prenočeval zunaj, ko zapazim, da je tukaj še svetlo.“

„Si tako pozno prišel?“

„O ne ...! Toda opravke sem imel ... Bil sem že tudi v nekaj gostilnah, pa mi nikjer ni bilo prav všeč ... Kolovratil sem tako dolgo okrog, da kmalu ne bi mogel nikamor več pod streho ...“

„Glej, glej, kje se dobiva!“ pravi Huber nekoliko raztresen. „Dolgo že nisva bila skupaj, ali ni res?“

„Dolgo!“ pripomni tudi Cviter. „Nekaj let bo že. Postarala sva se že oba od tistih časov.“

„No, take sile ni!“ odvrne Huber. „Golobrada res nisva več, toda kar se mene tiče, se še nikakor ne prištevam k starim. Trideset let, to ni kdove kaj. In življenje me še nikdar ni tako mikalo kot sedaj. Pomisli, pred kratkim bi se kmalu oženil!“

„No, pa se nisi?“

„N-nak!“

Huberju je bilo skoraj žal, da se je izdal tako daleč.

„Pa zakaj se nisi, zakaj?“

„Eh, pustiva to! Predolgočasna povest ...“

„Hahaha, potem pa že vem, kako stojijo stvari!“
 Huber je hotel zasukati pogovor na druge stvari, zato vpraša:
 „No, in ti ...? Kako pa se tebi kaj godi?“
 „Meni ...? O, dobro! Nič se nimam pritoževati!“
 „Kake opravke pa imaš, če smem vprašati?“
 Cviter se ozre po gostilničarju, in ko vidi, da ta trdno spi, reče:
 „Ne vem, če ti smem zaupati?“
 „Kaj ...? Meni, svojemu najboljšemu prijatelju, ne boš zaupal?“
 „No, no, kar molči! Vse ti povem, saj se nikogar ne bojim!“
 Cviter spet nagne vrč, potem pa pomenljivo pomežikne:
 „Prijateljček, jaz sem zdaj velik gospod!“
 Huber ga premeri z očmi od nog do glave, potem pa pripomni, smeje se:
 „Videti pač ni!“
 „Pa sem vendar! Pomisli, nekaj dni sem že – vojskovodja!“
 „Oho!“ vzklikne nekoliko presenečen Huber.
 „Koliko jih pa imaš pod seboj? Dvanajest ali več ...?“
 „A, ti misliš, da sem kak hajduk, kajne? Ne, prijatelj, ne! Pravi vojskovodja sem in imam jih nekaj tisoč za sabo!“
 Huber ga začne začudeno gledati, kakor bi dvomil, ali je pri zdravi pameti. Ko Cviter to opazi, se zasmeje na glas:
 „Čudna ta, kaj ...? Ne boš je iztuhtal, če si še tako ubijaš glavo!“
 „Potem pa govori človeško in me ne jezi!“ zahteva Huber.
 „Ko pa ne vem, kake vrste človek si! Lahko bi mi napravil kake sitnosti ...“
 „Beži, beži!“ odvrne nestrpno Huber. „Saj me vendar poznaš in veš, da sem pripravljen za vsako malopridnost ...“
 „Prav zaradi tega ni, da bi ti človek zaupal!“ ga ošvrkne Cviter krohotaje. Bilo mu je všeč, da se je Huber tako dobro označil. „Sicer pa, kaj mi moreš? Če bi mi hotel škodovati, ti zavijem vrat, preden prideš do tega, da bi storil kaj zoper mene! Vedi torej, da vodim Turke. Tam blizu Novega mesta sem se sešel z njimi in ne bo več dolgo, ko jih bo vse polno tod okoli. Mene so poslali naprej, da si nekoliko ogledam položaj in jih popeljem potem tja, kjer se bo dalo z najmanjšo nevarnostjo največ dobiti.“
 „Kaj vraga!“ se začudi Huber, privzdigne radovedno glavo in strmi v tovariša. Preteklo je nekaj minut, ko spet spregovori:
 „No, presneto, lep kristjan si! Kaj takega pa še ne!“

Cviter je prezrl, da se Huber norčuje, in je skoraj jezno odgovoril: „No, in ti ...? Kaj neki bi pa ti storil, če bi se ti pripetilo, kakor se je meni? Ti bi si dal nemara kar glavo odsekati, kaj?“

„Kajpada! Jaz bi z radostjo prelil kri ... hahaha!“ se zakrohota Huber; potem resno nadaljuje:

„Cviter, pasjo srečo imaš, veš! Da ti povem resnico, kaj takega bi tudi mene veselilo ...! A dveh pa ne bi mogli uporabiti, kaj?“

„Mogoče!“

„In kam jo mislite udariti od tod?“

„Med svoje koroške brate popeljem enkrat te preljube Turke. Naj pošljejo tudi njih nekoliko v krtovo deželo! Zakaj bi samo Kranjci uživali to srečo!“

„In po kateri poti jo mislite mahiniti?“

„Čez Trbiž.“

„Pri Trbižu imam jaz svojo kočo,“ se spomni Huber.

„Kaj? Tako daleč si že ...? Jaz ti ne morem pomagati! Naj ti jo zažgejo! Kaj pa ti je bilo treba kočice?“

„No, veš, za kočico mi ravno ni!“ odvrne Huber zaupno. „Dosti škode mi ne naredijo, tudi če mi jo požgejo. Vendar pa mislim, da ne bi bilo narobe, če popelješ svojo armado po drugi poti na Koroško. Pri Trbižu ne bo tako lahko priti čez mejo, ker je zmeraj zavarovana. Pametneje je, če krenete po Kokrski dolini. Na tej strani še nihče ne misli na Turke. Šlo bi torej brez ovir in izplačalo bi se tudi, to mi lahko verjameš! Železna Kapla je trg, kjer se bo dalo marsikaj dobiti, zlasti pa dosti lepih fantov in deklet, te pa Turki zelo cenijo. Poleg tega je od tam pot odprta na dve strani, na Celovec in Maribor ...“

„Meni ti kraji niso znani in ne vem, kje se pride tja ...“

„Jaz se ti pridružim! Pa ni se ti treba bati, da bi jemal tvoj zaslužek! Če kaj dobim, je dobro, če ne, se pa tudi ne bom togotil. Rečem ti pa še enkrat, da se bo pot tod čez na Koroško vse drugače izplačala, kot če bi šli čez Trbiž.“

Huber je zamolčal vzrok, zaradi katerega je želel, da bi Turki krenili po Kokrski dolini na Železno Kaplo. Kakor hitro mu je Cviter zaupal, da je v zvezi s Turki, mu je takoj šinila v glavo misel, da bi si mogel ohladiti jezo nad svojimi znanci v Železni Kapli, če bi se mu posrečilo spraviti turške divjake čez Kokrsko dolino na Koroško. Toda pazil je, da ne

izda, kakšni so pri tem njegovi nameni, ker se je bal, da ne bi vzbudil v Cviterju nezaupljivosti.

Cviter je nekoliko premišljal, nato pa rekel:

„No, pa naj bo, no, če misliš, da bo šlo po sreči. Toda ti greš z nami!“

„Kajpada!“ potrdi Huber in mu seže v roko.

VI.

Že 23. septembra, to je prav istega usodnega dne, ko sta se Florijan in Matilda tako hudo spoprijela, da je žena zapustila moževo hišo in se vrnila na svoj rojstni dom, sta Cviter in Huber vodila turško drhal proti Koroški. Krvoločneži so navsezgodaj prihruli do Kranja. A medtem ko se mesta niso lotili, jim je le pol dneva zadostovalo, da so opustošili vso mestno okolico. Dim, ki se je povsod dvigal iz požganih vasi, in neusmiljeno razmesarjena trupla, ki so ležala po tleh naokrog, so pričala o grozodejstvu najhujšega sovražnika, kar jih je kdaj imelo krščanstvo. Ko pa se je sonce nagnilo čez poldne, se je nečloveška drhal pod Huberjevim in Cviterjevim vodstvom obrnila proti Kokri in v divjem navalu drvela proti Jezeru, goneč pred seboj cele trope krščanskih fantov in deklet. Kjer koli so divjaki dospeli do človeških bivališč, so jih požgali ter potolkli in ugonobili vse, kar se jim ni zdelo vredno, da bi vzeli s seboj. Skoraj brez počitka so drli naprej čez Jezerski vrh in potem proti Beli. Ko pa se je stemnilo, so se že bližali Železni Kapli.

Huber je vso pot koval naklepe in delal načrte, kako se bo maščeval in kaj bo storil. Da si s pomočjo Turkov osvoji Matildo, o tem ni dvomil. Hotel si jo je zagotoviti od Turkov, tudi če mu potem nobenega drugega plačila ne bi dali za to, da jih je vodil. Srce se mu je smejalo ob misli, da bosta Gašper in Florijan kmalu na onem svetu, Matilda pa v njegovih rokah. Čim bliže je bil svojemu cilju, tem bolj je hitel, čeprav je bil že silno utrujen od dolgega potovanja. Bal se je, da bi njegovi nasprotniki utegnili zvedeti za nevarnost in bi še ob pravem času pobegnili; zato je neprenehoma priganjal in silil naprej ...

Preden so se prebivalci Železni Kaple prav zavedali nevarnosti, ki jim je pretela, so že bili obkoljeni od vseh strani. Kakor se usujejo kobilice na rodovitna polja, v tako gostih trumah so vdrli krvoločni Turki v mirni trg, potem pa so se razkropili na vse strani ter povsod plenili in morili ...

„Turki! Turki!“ se je razlegalo obupano po cestah in iz hiš, toda prepozno. Ljudje so bili tako zmedeni, da so tekli naravnost Turkom naproti, ne da bi si poiskali primernih zavetišč. Mnogi pa niti časa niso imeli, da bi mislili na rešitev, kajti Turki so z neznansko hitrostjo planili po hišah in prebivalce ali zvezali ali pobili, kakor se jim je pač ljubilo in kakor jim je bolje kazalo.

Huber si je že med potjo za svoj načrt pridobil dva Turka in jima obetal velik dobiček, če se ga bosta držala. Ko pridejo v Kaplo, gre z njima naravnost h Gašperju. Znesti se je hotel najprej nad njim, potem pa pohiteti še na Florijanov dom. A ko butne s Turkoma v sobo, se nemalo začudi: namesto Gašperja ali njegove žene zagleda pred seboj Matildo. Na vse pretege je hitela, da bi spravila vkup še nekaj stvari in jih rešila, a pri tem so jo razbojniki prehiteli. Eden izmed Turkov stopi takoj k njej, potegne vrvi iz nedrja in ji trdo zveže roke na hrbtu. Njegovo režanje je pričalo, da mu je mlada žena všeč in je zadovoljen s svojim plenom. Huberja je vse to nekoliko zmedlo. Ni pričakoval, da bo dobil Matildo doma, ker je dobro vedel, da se je poročila s Florijanom, zato si je vso stvar drugače predstavljal, kot je prišla. Turek si je Matildo prehitro prilastil, tako da on zdaj ni vedel, kako in kaj. Nekaj trenutkov premišljuje, kaj naj stori, potem pa se odloči, da poskusi zlepa. Stopi torej pred Turka in ga poprosi, naj prepusti to žensko njemu kot plačilo za to, da je Turke pripeljal semkaj. Toda Turek ni poznal hvaležnosti – grdo je zarenčal nad njim in ga sunil s tako močjo v prsi, da bi se skoraj zvrnil po tleh. Huber je osupnil. Spoznal je, da se je zaračunal. Brez pravega namena vpraša zdaj Matildo:

„Kje pa so oče?“

„Ne vem!“ odgovori ona, trepetajoč po vsem telesu. Ni se ji pa vzbudila misel, da bi vprašala, kako je prišel Huber prav zdaj v njihovo hišo. Da je pripeljal Turke prav on v Kaplo in da se je hotel maščevati, to ji v tistem hipu niti od daleč ni prišlo na um.

Gašper je bil v trenutku, ko je Huber prihrul s Turkoma v hišo, s svojo ženo v kleti. Hotela sta tam naglo zakopati nekaj denarja. Da bo sovražnik prišel tako naglo do njegove hiše, Gašper ni pričakoval. Hotel je spraviti svoje imetje kolikor mogoče na varno, a ko je začutil, da je drhal že v hiši, je opustil svojo namero in zbežal z ženo skozi mala vrata

na prosto. Za hišo je bil majhen vrt, a za vrtom se je po strmini razprostiral travnik, ki je bil Gašperjeva last vse do steze, ki vodi še dandanes prav k Miklavu.

Gašper je takoj uvidel, da hčeri sam ne more pomagati in da bi ga Turki posekali takoj, kakor hitro bi se jim pokazal. Njegova prva misel je bila torej, da o nesreči obvesti Florijana, ne da bi dalje preudarjal, ali bo Florijan mogel kaj storiti za Matildo ali ne.

Gašperjeva žena je bila na smrt prestrašena in je komaj še mogla presojati, kaj se godi okoli nje. V nekem grmu ji je našel zavetja in ji velel, naj bo mirna in naj se na noben način ne gane z mesta. Potem pa se je pognal v strmino, da bi došel do steze.

Toda pot tu gor je bila težavna in spolzka. Še mlad človek bi težko hodil v tak breg, a Gašper je moral tem bolj napenjati svoje moči, ker so se mu noge šibile od groze in strahu. Pot mu je curkoma tekkel po obrazu, ko je bolj po štirih kakor po dveh plezal navkreber, in sapa mu je pohajala. Toda misel, da je v nevarnosti njegova edina hči in da jo je treba rešiti strašne nesreče, ga je podžigala, da je premagal vse težave. Dospel je srečno do steze in prekoračil plot, ki je ob stezi mejil na njegovo posest. Ko pa je bil na poti, se je spustil v tek, čeprav je šlo še zmeraj navzgor, in prisopihal, ne da bi se tudi le za trenutek oddahnil, do Miklavovega doma. Tam pa se je zaradi prevelikega napora in od groze, ki ga je prevzela, ko je videl, da v Kapli gori in da so turški divjaki v dolini začeli požigati, zgrudil nezavesten na tla, preden je mogel sporočiti žalostno novico.

VII.

„Turki!“, edina beseda, ki je prišla iz Gašperjevih ust, je zadostovala, da je bilo pri Miklavovih takoj vse navzkriž. Saj je plamen, ki se je nad Železno Kaplo vzpenjal vse više in pošiljal svoj svit tja do Miklavovih, živo pričal, da je Gašperjeva novica le preresnična!

Kar je bilo moških, so begali kakor brez glave sem in tja, ženske pa so tarnale in kričale, kakor bi jih Turki že imeli v rokah. Le Florijan ni izgubil vsega razuma. Slutil je, da mu mora tast povedati še nekaj važnega, groznega, nekaj, kar se predvsem tiče njega samega.

„Kaj je z mojo ženo?“ Ta misel mu je vstajala neprenehoma v glavi in vsakokrat, kadar si je hotel odgovoriti na to vprašanje, ga je zabilele v prsih, kakor bi mu porinil nož v srce.

Toda morda vendar ni tako strašno ...! Morda ima tast vendar tudi kaj tolažbe zanj ...!

Skloni se k njemu in zapove okoli begajočim z glasom, ki se je jasno slišal iz splošnega krika:

„Luč sem! Luč in pa vode!“

Florijanova mati prva pristopi z lučjo in posodo vode. Florijan naglo poseže nekajkrat z roko v posodo in brljuzgne Gašperju vodo v obraz. Voda ga je osvežila, in kakor bi natanko vedel, kje je ostal v svojem poročilu, reče Gašper:

„Florijan, Matildo imajo Turki v pesteh! Stori, kar moreš!“

To je bilo Florijanu dovolj ...

Ne meneč se za vse drugo, se spusti v tek proti Železni Kapli. Kaj in kako bo začel, tega zdaj še ni vedel; zavedal se je le, da mora svoji ženi na pomoč.

Požar se je širil z neznansko hitrostjo na vse strani. Goreči utrinki so se visoko dvigali in leteli daleč naokrog, neteč ogenj povsod, kjer so padli na ugodna tla. Kakor snežne mačice pozimi, tako so plesale zdaj iskre po zraku, švigajoč na vse strani, zdaj više, zdaj niže, in se usipale naposled po tleh.

Florijan se ni zmenil za vse to. Drvel je naprej in neprenehoma ječal z zamolklim, trepetajočim glasom: „Moja žena! Oh, moja žena!“

Že je došel do zemljišča svojega tasta in prav na mestu, kjer je Gašper pred kratkim preplezal plot, Florijanu zastane noga. Plamen je začel lizati streho rojstne hiše njegove žene in to ga je tako pretreslo, da je za trenutek pozabil, kaj je pravzaprav njegov namen. Nehote opazuje nekaj časa nenavadni prizor pred svojimi očmi. Ogenj se je spočetka plazil samo ob strešnih robovih, kakor si ne bi upal prav v sredino; hipoma pa se zgrne plamen od vseh strani in šine proti nebu. Bridkost stisne Florijanovo srce, saj mu ni bila ta streha nič manj draga kot streha lastnega doma! Oh, kolikokrat se je s srečnim veseljem oziral nanjo, ko je hodil obiskovat svojo nevesto, kolikokrat si je želel biti pod njenim zavetjem! Zdaj pa jo je pogoltnilo nenasitno žrelo neusmiljenega ognja ...

Čez čas se Florijan zdrzne in zave, da tu ne more nič pomagati. Že se

hoče zopet spustiti v tek, ko zapazi, da mu prihaja po stezi nasproti troje ali četvero ljudi. Svetlo je bilo od ognja sicer tako, da bi človeka lahko spoznal kakor podnevi, toda ob stezi je rastlo sem ter tja grmičevje, ki je oviralo pogled. Zato ni mogel natančno razločiti, kdo se mu bliža. Vendar pa je opazil nekaj kakor bliskanje mečev. Ker sam ni imel nobenega orožja, se ni smel brez potrebe izpostavljati nevarnosti. Sicer pa je bil zdaj že skrajni čas, da nekoliko preudari, kaj naj stori. Ob lesketu orožja mu je prišlo na um, da nima nobenega smisla teči v trg, kjer so Turki klali in morili. Da bi prizanesli ravno njemu, na to ni mogel misliti; a kaj bi koristilo ženi, če bi zašel v nevarnost in gotovo pogubo? Potreben je bil resen preudarek.

Da bi se izognil skupini, ki je prihajala po stezi navzgor, Florijan naglo skoči čez plot in se skrije za grm. Koraki so se vedno bolj bližali in kmalu je razločil tudi govorjenje. Besede, ki so mu prišle na uho, so ga takoj prepričale, da mora biti v krdelcu, ki je stopalo navzgor, tudi nekaj turških divjakov. Toda do njega je prihajal obenem glas, ki mu je bil zelo znan, pa se vendar ni mogel prav spomniti, čigav bi bil.

Hotel je dognati, kdo je to. Premakne se torej počasi izza grma in se splazi do plota, mimo katerega je vodila pot. Ljudje, ki so se bližali, so bili še kakih dvajset korakov proč od njega, a Florijan je že razločil, da so štirje, in sicer trije moški in ena ženska. Dva moška je takoj prepoznal kot Turka, čeprav doslej še nikdar ni videl nobenega. Njuna nenavadna, tuja obleka ju je izdajala.

„Toda kdo je tretji moški?“ reče sam pri sebi in še bolj napenja oči. „Ali ni to Huber ...? Ha, Huber in poleg njega – moja žena ...! Mar sanjam ali je resnica?“

Florijan se ni motil ...

Huber je premišljal in ugibal, kako bi si prisvojil Matildo. Neprenehoma se je držal Turka, ki si jo je prilastil, in pa njegovega tovariša, ki je plenil pri Gašperju. Dolgo ni vedel, kako bi začel, da bi dosegel svoj namen. Naposled mu vendar pride na misel nekaj, od česar se je nadejal uspeha. „Tukaj se bo dalo le z zvijačo in silo kaj opraviti,“ misli sam pri sebi. „Poskusimo, morda se posreči!“

Huber stopi torej k Turku, ki niti za trenutek ni izpustil iz rok vrvi, na kateri je imel privezано Matildo, in mu začne namigovati, da ve za hišo, kjer bi se dalo dobiti obilo denarja.

„Hiša stoji na samem,“ je prigovarjal, „in lahko jo bo premagati; zato je najbolje, da nas ne gre mnogo. Čim manj nas je, tem več plena pride na vsakega. Če smo trije, nas je dovolj. Jaz vzamem za silo še to sekiro s seboj!“

Pri tem pokaže majhno sekiro, ki jo je držal v desnici. Vzel jo je iz rok domačinu, ki se je zoperstavil razbojnikom, pa se je pod turškim mečem zgrudil mrtev na tla.

Turek, ki je bil zadovoljen s plenom, do katerega mu je Huber pripomogel, je bil brez obotavljanja pripravljen iti z njim. Zato pokliče še svojega tovariša in veli Huberju, naj pokaže, kam gredo. Huber stori to tem rajši, ko vidi, da nameravata Turka vzeti Matildo s seboj; prav s tem je računal. Vesel vodi torej Turka do steze, ki pelje proti Miklavu, in jima namigne, naj zavijeta navzgor. Ko sta opazila, da gre pot v breg, se začneta Turka malo obotavljati, toda Huber jima prigovarja tako dolgo, da ju premoti. Zagotavlja, da jima ne bo treba hoditi dolgo po strmi poti in da ju čaka obilno plačilo za ta mali trud.

Tako so stopali počasi navkreber po ozki poti: najprej Turek, za njim Matilda, za njo zopet Turek, a dalje zadaj Huber.

Matilda je bila zaradi prestanega strahu popolnoma onemogla in skoraj brez zavesti, ko jo je Turek gonil sem in tja. A ko je zdaj stopala navzgor po stezi, ki je vodila proti domu, ki ga je pred kratkim tako lahkomišelnostno zapustila, se je hipoma zavedala grozne nesreče, ki jo je zadela ...

„Nikdar, nikdar več ne bom videla svojega ljubega Florijana! Čaka me ali grozna smrt ali pa še groznejša sužnost! Bog ve, kam me bodo gnali, komu me bodo prodali brezsrčni divjaki!“

Srce ji je zastajalo pri tej misli in spomin na moža ji je privabil v oči prve solze po strašnem dogodku. Medtem ko je bila prej nekako topa, neobčutna, jo je prešinjala zdaj bridka bolest in bolj in bolj so ji tekle solze po mladostnih licih.

„A čemu gremo zdaj sem gor?“ začne premišljati. „Kaj namerava Huber? Me hoče rešiti? Toda kako? Huber da bi storil to, ki me črti in sovraži?“ Ves položaj ji je bil popolnoma nejasen, zato pa sta jo navdajala tem večja strah in obup.

Dospeli so do mesta, kjer je Florijan skrit ležal za plotom. Svet je bil tam posebno strm in prav zaradi tega se je zdel Huberju pripraven, da tu izvrši svojo namero. Z veliko hladnokrvnostjo udari Turka, ki je stopal pred

njim, s sekiro po glavi, da se takoj zgrudi na tla; potem skoči do drugega Turka in ga sune s tako močjo, da odleti daleč po strmini navzdol in obleži. Florijanu je od prevelike razburjenosti obtičal glas v grlu, da ni mogel spregovoriti niti besedice. To pa je bila sreča zanj in njegovo ženo. Kmalu se je namreč prepričal, da Huber Matilde ni nameraval rešiti in je prišla revica le iz oblasti enega razbojnika v roke drugemu.

Ko je Matilda videla Turka pobita, je bila njena prva misel, da bi se rešila; začela je bežati navzgor po stezi. Toda Huber jo hitro ulovi za vrv na rokah in ji reče z grozečim glasom:

„Stoj in ne gani se! Zdaj si v mojih pesteh! Najbolje zate, da se vdaš in ostaneš mirna! Povem in prisežem ti, da boš prej mrtva, kot da bi bila še kdaj Florijanova!“

Ob teh besedah začne vihteti sekiro nad njo; bilo je videti, da ji zdaj zdaj prekolje glavo. Matilda se je tresla v smrtni grozi. Drhtela je po vsem telesu in Florijan je dobro slišal, kako je ihteč pridušeno in zamolklo vzdihovala:

„Florijan! O, Florijan!“

Florijan je bil v strašnem položaju. Videl je, v kakšni nevarnosti je njegova žena, pa ji ni mogel pomagati. Čez plot od spodnje strani nikakor ni mogel tako naglo prispeti, da ga ne bi Huber prej pobil. In kdo ve, če ne bi zlobnež Matildi takoj storil kaj žalega, kakor hitro bi opazil, da je on v bližini. Moral je torej ravnati previdno. Nekaj časa je bil skoraj popolnoma obupan; ni vedel, kaj naj stori, da bi ženo osvobodil iz hudobneževih rok. Kar zapazi, da Huber slači ubitega Turka in se sam odeva v njegovo haljo. Zdaj se tudi Florijanu nekaj posveti ...

„Ha, ta ni neumna!“ reče sam pri sebi. „To utegne rešiti tudi mene!“

Počaka torej še nekoliko, da bi videl, kam se bo Huber obrnil. Ko pa vidi, da se Huber z Matildo zopet vrača proti Kapli, se naglo spusti po strmini do Turka, ki ga je Huber pahnil s steze. Ni trajalo dolgo, pa je tudi Florijan tičal od nog do glave v turški obleki ...

VIII.

„Zdaj pa le urno!“ si misli Florijan, ko je bil preoblečen. „Gledati moram, da mi Huber ne odhiti kam!“

Naglo steče proti tastovi hiši. Streha je skoraj že pogorela in tudi v poslopju se je povsod prijemal plamen, kjer je bilo kaj lesenega in gorljivega. Florijan je moral izbrati najkrajšo pot skozi hišo, če ni hotel, da bi mu Huber ušel. Nevarnost je bila velika, da se zaduši ali nevarno opeče, toda za ženo je rad tvegaj vse. Vežo, skozi katero je moral zdaj, je poznal tako dobro, da bi jo prehodil tudi z zavezanimi očmi. Priporočil se je svojemu patronu in se pogumno zapodil v gost dim. Veža ni bila dolga. V petih, šestih skokih je bil pri nasprotnih vratih, ki so držala na ulico. Kljub temu je skoraj izgubljal zavest, ko je bil zopet na prostem. Le nekaj trenutkov še, pa bi ga premagal puh in obleka bi se vnela na njem ... Tudi zunaj je vladala neznosna vročina, ker je gorelo na vseh straneh, in moral je gledati, da pride čim prej iz tesnih ulic.

Železna Kapla leži v ozki dolini, ki je odprta le proti jugu in severu. Florijan ni mogel dvomiti o tem, da je Huber krenil z njegovo ženo proti severu. Ker so Turki pridrveli od juga, je bil južni del Kaple prej razdejan, in ker je trg ravno na tej strani bolj stisnjen, se na to stran zaradi podrtin in pogorišč niti prodreti ni moglo.

Florijan zavije torej naravnost proti glavnemu trgu. Komaj pa pride do cerkve, se mu prikaže strašen prizor. Na mesto, kjer se dandanes nahaja glavni vodnjak, so napodili Turki vkup veliko število mladih mater z dojenčki in sploh mladimi otroki in dekleti. Matere in dekleta so povezali, da bi jih pri nadaljnji poti gonili lahko kakor čredo živine pred seboj, napol nage otroke pa so metali kvišku in jim kar v zraku med padcem odsekavali glave.

Javkanje otrok in vpitje obupanih mater je bilo pretresljivo. Florijan je bil omamljen vpričo teh grozovitosti. Želel si je, da bi imel moč Samsona. Kako bi planil na brezčutnega nevernika in ga pobil do zadnjega v svojem upravičenem srd! A ni mogel in ni smel niti z besedo pokazati svoje ogorčenosti. Skušal je priti kar najhitreje mimo teh grozovitosti. Na poti ga ni oviral nihče, kajti turški divjaki so drli sem in tja, ne da bi se dosti menili drug za drugega; njega je vsakdo imel za Turka, ker je bil v turški obleki. Le neki Turek ga je ustavil in mu velel, naj odseka glavo možkemu, ki ga je za lase privlekel iz neke hiše. A Florijan je pogledal vstran,

krvolok pa je sam opravil grozni posel. Tako je došel Florijan srečno na konec trga. Kakor hitro je imel turške čete za seboj, se je spustil v tek. Ogenj, ki se je bolj in bolj širil tudi proti tej strani trga, je razsvetljeval vso okolico tako, da se mu ni bilo treba bati, da ne bi zapazil Huberja in svoje žene, če sta le kje na cesti. In res, kmalu ju je ugledal ...! Prvi hip je Florijanu od veselja skoraj zastalo srce, ko je videl, da so njegova domnevanja izpolnjena in da mu Huber zdaj ne uteče. Moral si je oddahnuti, preden je nadaljeval svojo pot. Veselje, ki ga je prešinjalo, mu je kalila samo skrb, da se ženi ne bi kaj zgodilo. V ušesih so mu še zvenejele Huberjeve besede, da jo prej usmrti, kot da bi jo prepustil še kdaj njemu. In da bi bil Huber zmožen storiti kaj takega, o tem Florijan ni dvomil. Kaj naj torej naredi, da se ne zgodi ženi nič hudega?

Huber je gonil Matildo pred seboj in Florijan je dobro videl, kako jo je včasih sunil s pestjo v hrbet, da bi pospešil njene korake. Brez dvoma se mu je mudilo. Hiteti je moral torej tudi Florijan, če ju je hotel dohiteti. A pri tem je bila velika nevarnost, da ne bi opozoril Huberja nase prej, preden bi ga sam mogel napasti. Moral je biti torej kar najbolj previden. Da ga Huber ne bi opazil, če bi se ozrl nazaj, je večkrat stopil s poti na stran in ril skozi goščo dalje. Toda to ga je oviralo, da ni mogel tako hitro naprej, kakor bi rad in kakor je bilo treba, če je hotel ženo rešiti iz hudobneževih rok. Naposled se je prepričal, da bo vse prizadevanje zaman, če ne pride Matildi na misel, da bi zbežala nazaj proti Kapli. V groznih srčnih mukah je Florijan hitel za Huberjem in svojo ženo. Dospela sta skoraj že prav do tako imenovane Taborske stene, to je do skalnatega in navpičnega, kakih petnajst minut od Kaple oddaljenega hriba, pod katerim se peni deroča Bela.

Taborsko steno ima brez dvoma v mislih Valvasor, ko piše, da so hribi, ki obdajajo Železno Kaplo, le gole skale in tako strmi, da ne more niti mačka, kaj šele človek čeznje. Čeprav so tudi drugi hribi okoli Kaple res precej strmi, se Valvasorjev opis s temi hribi ne ujema. Da je Valvasor imel v mislih Taborsko steno, se da sklepati tudi iz tega, ker kaže Valvasorjeva podoba, ki jo podaja o Železni Kapli, prav ta hrib.

Taborska stena, ali na kratko tudi Tabor, se imenuje ta strmina zato, ker so se nahajale v starodavnih časih na tem mestu utrdbe, katerih ostanki se vidijo še danes.

Tudi v tistih časih, ko se godi naša povest, je stalo ob omenjenem in pa

ob nasproti stoječem hribu precej trdno zidovje; a imelo je pomen le tedaj, kadar je prihajal sovražnik od severa. Sicer pa so prihruli Turki tako nenadoma, da je prišlo le malokomu na um, da bi v teh zidovih iskal zavetja.

Ko prideta do Taborske stene, se Huber nenadoma ustavi. Zdelo se mu je najbrž, da je bežal že dovolj daleč in je bolje, če si poišče varno mesto, kjer bi se skrila s svojim plenom. Matildo je pustil sredi poti, sam pa je stopil na stran in se začel ogledovati. Ta prilika se je zazdela Florijanu ugodna, da se oglasi in zavpije:

„Hoj, hoj!“

Na ta način je Matildo doma nešteto krat klical, kadar se je oddaljila kam od hiše in bi rad govoril z njo. Zanašal se je na to, da bo spoznala njegov glas, in ni se motil. Huber se je komaj zmenil za ta klic, Matildo pa je prešinilo tako veselje, da je na ves glas zaklicala:

„Florijan, Florijan!“

Takoj je vedela, kaj mora storiti. Preden se je Huber prav zavedal, prične Matilda teči v smer, od koder je prihajal glas. Ko si Huber opomore od osuplosti, se spusti za njo v tek. Toda kmalu uvidi, da je njegov trud zaman. Ko pa celo zapazi, da gre proti njemu oborožen Turek, se tako prestraši, da se obrne in začne na vso moč bežati nazaj, od koder je prišel. Florijan pa je bil ves razkačen. Hotel se je maščevati in pobiti izdajalca. Požene se torej v tek za Huberjem, in čeprav je ta bežal na vso moč, je bil Florijan vendar kmalu za njim. Ko Huber spozna, da ne uteče, skoči ravno nasproti Tabora v vodo, da bi jo prebredel in na drugi strani prišel na suho. Florijan hoče v svojem srdu za njim, tedaj pa Matilda zakliče proseče:

„Nikar, Florijan, nikar!“

Florijan se na njene besede res ustavi; Huber je skušal zdaj plavati, zdaj gaziti vodo. Prebredel je že polovico struge, ko se strašno zabliska preko neba, ki je bilo že vso noč zagrnjeno v črne oblake. Blisku sledi mogočen grom, da se strese in zaziblje zemlja, a z gromom se združi še drug, nenavaden ropot. Zgodilo se je, kar se dogaja v tem kraju večkrat – o tem pričajo številne skale v Belini strugi –, da se je visoko gori na hribu utrgal ogromen kos pečine in treščil z neznansko silo na sredo struge. Voda je brljuzgnila Florijanu in Matildi prav pod noge, čeprav sta stala daleč na bregu.

Huberja nista nič več videla in se tudi menila nista več zanj; mislila sta, da je našel smrt v hladnih valovih, če se ni skala poveznila naravnost nanj.

IX.

Ko sta si Florijan in Matilda nekoliko opomogla od strahu, ki je prevzel tudi njiju ob tem nenavadnem dogodku, sta začela misliti, kako bi prebila noč; kajti proti Kapli se nista mogla vrniti, ker so bili še divjaki tam, a na cesti tudi nista smela ostati, ker je bilo pričakovati, da se v svoji nenasitnosti po novem plenu in novih grozodejstvih Turki vsak čas spustijo proti Velikovcu.

„Prenočiti bova morala kar na prostem,“ reče po kratkem preudarku Florijan, „čeprav se bo zdaj pa zdaj usul dež. Gor v goščo morava, ne kaže drugega.“

„Poprej mi odveži roke!“ zaprosi Matilda.

„Kaj, ti si še zvezana?“ reče pomilovalno Florijan. „Oj ti revica, ti!“

Začne se truditi, da bi razvozlal vrv. Toda zavozlana je bila tako, da jo je moral končno prerezati s sabljo. Ko je bila Matilda rešena trdih vezi, pravi Florijan:

„To vrv vzameva s seboj za spomin ...! Zdaj pa glejva, da se skrijeva. Verjetno bodo turški divjaki zjutraj stikali tudi tod okrog. Gorje nama, če bi naju zalotili! Drugič se nama ne bi več posrečilo, da bi se jim izvila.“ Hrib, ki se dviga na tej strani nad cesto, je bil v tistih časih bolj zarasel, kot je dandanes. Ko sta nekaj časa plezala po strmini navzgor, sta našla goščo, ki se jima je zdela dovolj varno skrivališče in je za silo nudila tudi zavetje pred bližajočo se nevihto. Sedla sta in se stisnila drug k drugemu. Zaveš, da imata za seboj grozno nevarnost in sta zopet skupaj, je dobrodejno vplivala na oba in ju kmalu toliko pomirila, da sta začela razmišljati o vsem, kar se je dogodilo. Matilda se je spomnila tudi povoda, zaradi katerega je prišla v roke najprej Turkom in potem nič manj krutemu Huberju. Čeprav si je morala priznati, da je bila nesreče v prvi vrsti kriva sama, čeprav je vedela, da bi se ne zgodi lahko izognila, če ne bi bila tako trmasta, in čeprav si je na tihem tudi obetala, da ne bo nikoli več taka, je vendar vprašala svojega moža na prav ženski način:

„Florijan, ali boš še kdaj tako ravnal z menoj?“

Florijan pa je postal dobre volje, kakor se to dogaja pri ljudeh, ki so

ravnokar prestali veliko nevarnost. Ob kaki drugi priliki bi ga nemara njeno vprašanje spravilo v nevoljo, a zdaj si ni mogel kaj, da se ne bi zasmejal. Začel jo je celo dražiti:

„Matilda, povej no, zakaj nisi šla s Huberjem, ko si že tolikokrat obžalovala, da nisi vzela njega namesto mene. Saj je bil poleg mene pravzaprav tvoj edini resni snubec, kolikor jaz vem. Nocoj je bila najlepša prilika, da bi šla z njim!“

„Molči!“ ga zavrne Matilda in se ga oklene z obema rokama. „Rajši bi šla celo s Turkom kot z njim.“

„A tako ...? Zakaj si pa včeraj govorila drugače?“ reče Florijan.

„Oh, saj veš, da so bile vse to le prazne besede! Če sem rekla kako tako, da te je bolelo, se je zgodilo le zato, ker sem bila jezna; kajti kadar sem jezna, sem vselej tudi nekoliko hudobna!“

„Pa to ni prav!“ pripomni Florijan dobrohotno.

„Vem, da ni! Zato se bom pa tudi poboljšala!“

„Ali res?“

„Prav gotovo!“

„No, potem ti pa tudi jaz obljubim, da te ne bom nikoli več nalašč dražil. Tudi jaz sem marsikdaj napačen, dobro vem!“

„Pa sem bila vendar vselej jaz kriva, kadar sva se sprla.“

„Oba sva bila kriva, oba!“ pristavi Florijan. „Zdi se mi pa, da sva dovolj pretrpela zaradi najine trmoglavosti. Mislim, da si bova za večno zapomnila, kar sva prestala nocoj, in ob tem spominu nama ne bo težko brzdati jezika in zatirati togote.“

Florijan in Matilda sta delala sklepe in se pogovarjala. Morala sta si povedati tudi vse, kar drug o drugem nista vedela: kako je prišla Matilda Turkom v roke in kako je prišel Florijan do tega, da jo je rešil.

Šele proti jutru se je ulila ploha, ki jo je nebo obetalo že vso noč. Nena doma so se začele po cesti valiti tudi turške čete v smeri proti Velikovcu. Florijana in Matilda je znova navdal strah, ko sta slišala peketanje turških konjev pod seboj, obenem pa jok in obupne krike onih nesrečnikov, ki so jih krvoločneži gnali s seboj.

Dolgo je trajalo, da so zadnji Turki izginili. Tudi potem še, ko ni bilo uzreti nobenega več, si Florijan in Matilda nista upala iz svojega skrivališča. Nebo se je zvedrilo in sonce je bilo že visoko, ko sta se končno odločila, da bosta poskusila iti domov. Oba je hudo skrbelo, kaj bosta

zvedela o svojcih. Ali so srečno ušli turški grozovitosti ali pa so morda padli pod turškim mečem?

Previdno sta se po cesti bližala trgu, iz katerega se je še na vseh straneh kadilo. Bila sta že precej daleč od Taborske stene, ko se Matilda ustavi in začne ozirati nazaj.

„Kaj gledaš?“ vpraša Florijan in se tudi ozre.

„Videla bi rada, kje se je tista skala utrgala,“ odvrne ona. V tem hipu pa oba začudeno vzklikneta:

„Joj, kaj pa je to?“

Visoko gori na Taborski steni, na kraju, kjer se je skala odločila, je bila videti kakor iz žive skale izklesana podoba turške glave. Ta glavo je opaziti še dandanes in o tem se lahko prepriča sam vsakdo, ki pride kdaj v Železno Kaplo. Čelo, oči, lice, brada, vse se da razločiti in ves obraz je res čudno podoben obrazu kakega Turka.

Florijan in Matilda se nista mogla načuditi tej prikazni in sta se še večkrat ozrla nazaj, ko sta hitela proti Kapli. Ko sta dospela do trga, tedaj sta šele videla posledice turškega divjanja. Kamor sta se ozrla, same razvaline, kri ter razsekana in strašno razmesarjena človeška trupla.

Groza ju je spreletavala in zbrati sta morala vse svoje moči, da sta mogla naprej. Šele ko sta se približala sredini trga, sta zagledala kopo tarnajočih ljudi, ki so srečno ušli turškemu krvoloku in so se zdaj vračali, da bi se prepričali, kaj se je zgodilo z njihovimi sorodniki, znanci in prijatelji in ali so si sami ohranili še kaj imetja ali pa le golo življenje.

Florijan in Matilda sta se razveselila, ko sta med živimi zagledala znane ljudi; pospešila sta korake, da bi čim prej dospela do njih. Čutila sta potrebo, da bi še s kom govorila o vsem, kar se je dogodilo. Florijan je popolnoma pozabil, da nosi turško obleko. To bi skoraj postalo usodno zanj. Ko ga zagledajo ljudje, ki so bili zbrani na trgu, zaženejo grozen krik:

„Turek, Turek, še en Turek! Pobijte ga, raztrgajte ga na drobne kosce!“ se je razlegalo in nekaj razjarjenih mož plane v tem hipu proti Florijanu. Bili so tako razjarjeni, da bi ga gotovo potolkli, preden bi jih mogel prepričati, da ni Turek. Ko Matilda vidi, v kaki nevarnosti je, se vrže možem nasproti in zavpije na vso moč:

„To je Florijan, moj mož Florijan!“

Ob tem klicu napadalci osupnejo in Florijan je dobil čas, da je pojasnil, kako je prišel v turško obleko.

„Zdaj sva bot!“ reče Florijan svoji ženi, ko sta hitela proti domovanju njenih staršev. „Jaz sem rešil tebe, ti pa mene!“

Ko vidi Matilda svojo rojstno hišo požgano in razdejano, začne na glas jokati v skrbi za dragega očeta in mater. A ta skrb je izginila, ko je za pogoriščem zagledala oba zdrava.

Gašper in njegova žena, ki je tisto nesrečno noč prebila v svojem skri-vališču, sta pravkar premišljala in ugibala, kaj je z Matildo in Florija-nom. Ko ju uzreta, se tudi njima razvedrijo lica. Veseli si sežejo v roke in Gašper reče:

„Hvala Bogu, da je tako! Mi se nimamo kar nič pritoževati, če pomis-limo, kaka nesreča je zadela naše sosede krog in krog. Ni je hiše, kjer ne bi Turki koga ubili ali odvedli s seboj. Nam so razbojnikci sicer požgali hišo, toda denarja, ki sem ga skrtil v kleti, niso našli. Kmalu bomo imeli, če je božja volja, spet nov dom.“

„Bog ve, kako je pri nas?“ vpraša Florijan.

„Vse dobro!“ odvrne Gašper. „Ko sem šel jaz od tam, so bili vsi doma in tja Turkov ni bilo. Le pojdita zdaj domov, da jih ne bo skrbelo za vaju!“ Florijan nato strga turške cape s sebe in si uredi svojo obleko, potem pa se odpravi z ženo proti domu. Doma so ju sprejeli z največjim vese-ljem, zlasti Florijanova mati je jokala od radosti, ko je slišala, iz kake ne-varnosti sta se rešila sin in snaha in sta zdaj vendar popolnoma zdrava stala pred njo.

Ko so si to, kar so preteklo strašno noč doživeli, nekoliko dopovedali, je prišla Matilda Florijana za roko in ga odvedla k lipi, ki jo je prejšnji dan posekal v svoji togoti. Vprašala ga je s solzami v očeh:

„Ali to še velja?“

„Ne!“ odvrne Florijan. „To drevesce sploh ni hotelo prav rasti. Jutri grem po drugo in jo zasadim na lepšem in pripravnejšem kraju. Ker sva si no-cojšnjo noč obljubila, da bova živela bolj složno, da se ne bova več zba-dala in prepirala kot doslej, bo nemara tudi drevesce lepše raslo.“

Florijan je res šel drugi dan v gozd in izkopal tam lepo mlado, ravno lipo in jo prinesel domov. Zasadil jo je na kraj, od koder bi se videla, če bi zrasla, daleč naokoli. In lipa je res lepo uspevala. Razraščala se je od leta do leta in se sčasoma razvila v veličastno drevo. Mogočna, krasna lipa dviga svoj ponosni vrh proti nebu in široko razprostira svoje košate

veje. Kdor zaide sem gor, se čudi temu veličastnemu drevesu, ki je znano pod imenom M i k l a v o v a l i p a.

Tako je ta visoka, košata lipa spomenik, ki spominja obenem na zelo žalosten čas v zgodovini koroških Slovencev ter na srečen in vesel dogodek v Miklavovi hiši.

Pogreb

Sneg, sneg, nič drugega kot sneg ...

Kako prijetne so tiste ob pobočju in vrhovih bolj in manj visokih hribov nahajajoče se goličave, ki jih je videti povsod v takih krajih, kjer so bili ljudje zaradi pomanjkanja rodovitnega polja in ravnine v dolini prisiljeni, naseliti se tako visoko – kako prijetne so te goličave v poletnem času, ko se po njih zibljejo in valovijo iz tal bujno poganjajoča trava, dišeča ajda in drugo žito! A kako dolgočasni, zapuščeni so taki kraji pozimi ... Sneg in nič drugega kakor sneg je bilo videti iz koč Jurčka Gradišnika, ki je stala visoko gori na eni tistih strmin, med katerimi se vije potok Bela in hiti v divji razposajenosti najprej mimo zdravilišča enakega imena, potem pa dalje dol proti Železni Kapli ...

Deset dni je padal neprenehoma in zapadlo ga je toliko, da so se debla nižjih dreves skrila skoraj popolnoma in da se je sneg, ki se je nabiral na vejah in jih upogibal, spajal s snegom, ki je v teh desetih dneh neprestanega meteža tako rekoč raste od tal.

V poletnem času, da, je tukaj gori kaj udobno in lepo! Zrak čist in čvrst, da ga človek kar z veseljem srka vase, okrog in okrog dehteči gozdovi in potem v neposredni bližini v nebo štrleči vrhovi in grebeni čudovitih Kamniških planin, ki so na tej severni strani videti še mogočnejši kot od južne strani – vse to mora ugajati vsakemu, ki ima količkaj čuta za naravne krasote. Toda pozimi, v snegu, ko je vsa zemlja zagrnjena v enolično belo odejo ... ko ni videti med snežniki in drugimi vrhovi nobenega presledka, nobenega razločka in ko ni mogoče iti nikamor, prav nikamor iz koč ... ko je včasih po cele mesece vsaka taka naselbina navezana

docela sama nase, ker je odrezana od vsega prometa z zunanjim svetom – takrat je po takih krajih hudo dolgočasno, skoraj neznosno ...

Potem pa če zadene človeka še taka nesreča, kakor je zadela Jurčka ...! Bival je sam, čisto sam z ženo v svoji mali, tesni, leseni kočici, ki so jo bogve pred koliko časa postavili semkaj njegovi pradedje, in da se torej misliti, kako tiho, mrtvo je bilo ob takem času v njegovem stanovanju. On, njegova Urška pa črna kavka, ki jo je nekje vzel iz gnezda in prinesel domov, to je bilo vse, kar je dihala pod Jurčkovo streho, če se ne omenja edine koze, ki je bila njegova last, a ki je, kakor je samoumevno, stala v svojem hlevčku, ter ne upošteva drugih, še manj koristnih živali, ki so se potikale po luknjah in prihajale sem ter tja na površje ...

O kaki zabavnosti torej v Jurčkovi koči ob takem času, ko se ni moglo z doma, ni bilo ne duha ne sluha. In vendar se je shajalo! Žena je malo pospravljala po sobi, predla, pripravljala revno kosilce, on je pa rezljal in strgal na toporišču ali kakem drugem takem orodju. Pomenkovala se navadno nista dosti. Bila sta oba navajena molčanja. Kako tudi ne! Otrok jima Bog nikoli ni dal, od vsega začetka sta bila sama. Jurček je delal dan na dan v gozdu, kjer je pripravljal drva in kuhal oglje, ona je bila pa doma. Videla sta se samo na večer in še tistikrat se jima ni ljubilo dosti govoriti. Jurček je bil pretruden za to in je gledal, da je kmalu legel, ona pa, ki je vedela, kako je potreben počitka, ga tudi ni hotela motiti. A ob takih prilikah, ko se po več dni ni moglo iz hiše in sta začela oba trpeti pod morečo enoličnostjo, se jima je vendar včasih razvozlal jezik. Tedaj je začel Jurček kar nenadoma praviti o tem, kako mu je bilo pri srcu tistikrat, ko so ga odvedli od tod, in kaj je vse doživel, ko je bil na Laškem.

Njegova žena je slišala tisto povest kdove že kolikokrat, vendar so ji vselej oživile oči, kadar je Jurček začel; kri se ji je začela hitreje pretakati po žilah in veseleje je brnel kolovrat ob njenih nogah ...

In ko je Jurček svojo povest končal, sta se oba pogrezala v spomine na one davne davne dni, ko sta se tako čudno našla, in postajalo jima je gorko ob teh spominih ...

Da, Jurček in Urška sta imela nekaj kakor roman za sabo ...! Ne samo po velikih, hrupnih mestih, ne samo po blestečih sobanah se dogajajo romani! Mogoči so povsod, povsod, kjer se nahajajo čuteča človeška bitja – tam gori v najbolj zapuščenih gorskih krajih prav tako kakor tam, kjer

vrvi med krasnimi palačami po gladkih tleh neprenehoma množica gibkih, okretnih teles ...

Saj je vse človeško življenje ena sama dolga povest, a vsako posamezno življenje je epizoda v tej povesti ...

Tudi Jurček in njegova Urška sta imela svojo povest ...

O, bila je zlata duša ta Urška!

Toda zdaj je bila mrtva ... mrtva ...

*

„Kaj, a tako se umre?“ je dejal Jurček sam pri sebi, ko je videl, da se njegova Urška ne gane več, ko je videl vase uprte njene osteklenele oči ... Popraskal se je po glavi kakor človek, ki je v zadregi in ne ve, kako in kaj, pa zrl na borno posteljo, kjer je nepremično ležalo koščeno truplo njegove žene.

Stvar se mu je zdela spočetka strašno čudna. Kaj, njegova Urška da bi res umrla? In kar tako ...?

Ne, to je bilo neverjetno, skoraj nemogoče!

Pred štirimi dnevi je bila še zdrava. To se pravi, bila je še pokonci. Zdrava menda že davno ni bila več prav, kajti večkrat je malo postokala in že dolgo je slabo izgledala. A pokonci je bila in svoj posel je še pred štirimi dnevi opravljala prav tako kakor zmeraj poprej ...

V petek zjutraj je bilo prvič, ko ni mogla vstati, in danes, v ponedeljek, mrtva!

Ne, to Jurčku ni hotelo v glavo! Tako se vendar ne umre, za božjo voljo! On si je predstavljal smrt vedno kot nekak boj, kot nekaj strašnega, silovitega, čemur se človek upira, kljubuje ... A tako? ... Ne, njegova Urška spi ali se šali! ...

Stopil je tja k njej in jo prijel za roko. Roka je še mehka, a mrzla ... Torej vendar?

Pomajal je z glavo in si začel klicati v spomin, kako je vse to prišlo ...

V petek je govorila še čisto pametno, prav kakor sicer. Samo tožila je, da jo v prsih zbada pa da ji je v glavi tako čudno. Dihala je drugače kot po navadi, bolj na gosto, in prsi so ji nekoliko zatekle. A vsemu temu ni Jurček pripisoval nobenega pomena. Ker je tudi pokašljevala, je bil njenja, da se je malo prehladila in drugega nič. Da bi ji prej odleglo, ji je pripravil zdravilo, kakršnega je vselej privoščil sebi, kadar je bil

prehlajen. Stopil je nekoliko snega, ker vode ni bilo pri hiši, pristavil snežnico k ognju pa pustil, da je zavrela. Nato pa je vreli krop nesel ženi in ji prigovarjal, da naj pije. Rada ga je poslušala kakor vselej. No in on je bil prepričan, da ji to mora pomagati, ker je tudi njemu še vselej pomagalo. Sicer pa tudi sama prav čisto nič ni mislila na to, da bo umrla. Bila je ves čas, dokler je bila pri zavesti, precej dobre volje in je poskrbela še za to in ono ...

Toda v soboto popoldne se ji je začelo hipoma blesti. Poslej je govorila več, kot je bila njena navada, in sicer je govorila take stvari, da se je Jurček, ki tudi zdaj še nič hudega ni slutil, često zasmel in se skoraj zabaval poleg nje ...

Malo bolj sitno je bilo to, da se je venomer razodevala in je večkrat tudi iz postelje planila ...

A Jurček je zatrdno upal, da bo v nekaj dneh vse po starem, tem bolj, ker ni bilo prav nobenega znamenja, da bi imela kako posebno bolečino. V nedeljo na večer je bila celo tudi spet bolj mirna in spat je šel brez skrbi ...

Na, in zjutraj to presenečenje ...! Ko se za vse njegovo nagovarjanje ni zmenila, jo je malo potresel. No, in res je še dihala. Misleč, da je le slaba tako, ker ni ves čas, kar je ležala, skoraj ničesar užila, jo je nekoliko privzdignil in ji vлил malo mleka v usta. A dol ni več šlo! In kmalu potem ni bilo nobenega znaka več, da živi ...

Čudno, čudno, kako je naglo po človeku!

Preteklo je nekaj časa, preden se je Jurček zavedal svojega položaja. Sam z mrtvo ženo in v tem času! Za hip se ga loti nekaj kakor nejevolja. Sredi zime ...! Bilo mu je kakor včasih, ko je malo pogodrnjal nad njo ... Kakor da bi bilo od nje odvisno, da je prav zdaj umrla ...! A kmalu je spet mislil pametneje in začelo mu je postajati mehko pri srcu. Prižgal je stekleno svetilko, napolnjeno z oljem, jo postavil na stol ob njenem vzglavju in tarnal sam pri sebi:

„Revica, nič dobrega nisi imela tukaj, zato si šla proč od mene!“

In obrisal si je solzo, ki mu je počasi prilezla po suhem licu. Ustrašil se je skoraj te solze, tako dolgo je že bilo od takrat, ko je zadnjič jokal. Toda ni si mogel kaj, moral je trpeti, in za prvo se mu je utrnila še druga in tretja ...! Pri srcu mu je bilo hudo, tako hudo, ko morda samo še enkrat v njegovem življenju, takrat, ko se je tudi moral ločiti od svoje Urške ...

Oj da, če se mora ločiti človek od najdražjega, najljubšega bitja in ločiti celo še za večno ...!

Jurčku se je temnilo pred očmi pri tej misli. Za večno ...! Kaj bo on počel sam na tem svetu ...?

Zakaj ne pokliče Bog skupaj k sebi takih ljudi, ki se imajo radi ...? Sam, čisto sam ...! O, to je bil prehud udarec, ki ga je zadel ...! No, za malo reč Jurček tudi jokal ne bi ...!

Toda k sreči Jurček ni bil človek, ki bi se potapljal več, kot je treba, v svojo bridkost; on se ni prišteval k tistim, ki se z neko posebno naslado venomer ukvarjajo s svojo bolečino. Jurčka je le tako mimogrede premagalo rahločutje, ki pa je bilo tem pristnejše, tem naravnejše, ker se mu je zbudilo čisto neposredno in brez vseh refleksij ...

Vdajati se brezumni žalosti, to ni bila Jurčkova stvar in če bi tudi bila, bi ga privedle dejanske razmere do tega, da bi začel presojsati praktično stran vse zadeve ...

Ker ni imel nikogar, prav nikogar, ki bi mu šel na roko, si je moral sam napraviti nekak načrt za to, na kak način bo naredil pogreb.

Pogreb ob tem času in v takem snegu, ko se je le z največjo težavo prišlo do bližnje hiše, to ni majhna stvar ...!

Jurček je vso stvar dobro premislil, potem pa je šel na delo ...

*

V takih gorskih krajih, kjer ni vasi in so posamezne hiše raztresene včasih zelo daleč druga od druge, se razločuje človeško življenje v marsičem od življenja po večjih naselbinah. Človek je v takih krajih mnogo bolj navezan sam nase kot drugod, zato pa je tudi bolj privajen na raznovrstno delo in ne pride tako kmalu v zadrego ...

Jurček, ki je skoraj vse svoje življenje samo drvaril in oglje kahal, je znal navzlic temu prijeti za silo tudi za tesarsko ali mizarsko orodje ...

Rokodelcem je dal on do zdaj sploh ubogo malo zaslužiti. Vse potrebno se je skoraj izdelalo doma. Kar ni znal on, je znala njegova pokojna žena. Le tako je bilo tudi mogoče, da sta pri borem zaslužku, ki ga je imel on kot drvar, pošteno shajala. Kajti Jurčkovo posestvo ni bilo eno tistih, okrog katerih se širi velika, prijazna ravnica z njivami, košenicami in pašniki. Okoli kočice je bilo ubogo malo prostora in tisto malo njivic,

ki so bile njegova last, je imelo tako strmo lego, da je moral vso zemljo obdelati z motiko in je ves gnoj v kosu znosil nanje. Polje, ki poleg vsega tudi rodovitno ni bilo, mu niti toliko ni obrodilo, da bi zadostovalo za domačo potrebo. Zato je bilo treba varčevati pa še v gozdu delati. Tudi zdaj Jurčku niti na misel ni prišlo, da bi šel krsto za rajnico kam naročit. Kakor je bilo bridko tako delo, ga je hotel vendar sam opraviti. Sicer pa tudi – kam naj bi šel v takem snegu ...?

Pristavil je torej v veži lestev na steno in splezal po njej gor na podstrešje. Tu je imel že dolgo shranjenih nekaj močnih smrekovih žaganic. Preskrbel si jih je prav s tem namenom, da bi jih imel pri rokah, če bi bilo treba delati kdaj krsto ... Da, da potrka smrt kdaj tudi pri njem na vrata, to je vedel Jurček ravno tako dobro, kakor ve vsak človek, da umre enkrat, in vendar se mu je zdela vsa stvar tako čudna! Še vedno je zmajeval z glavo, še vedno kar verjeti ni mogel, da njegove Urške ni več med živimi ...

A vendar se je lotil! Privzdignil je vsako žaganico posebej, si jo pogledal od vseh strani, ne da bi sam prav vedel, zakaj, potem pa spustil drugo za drugo s podstrešja navzdol.

„Tako!“ je dejal, ko je četrto naslonil ob steno. „Toliko jih bo zadosti ...! Te naj ostanejo pa zame!“

Ko je bil spet v veži, je takoj začel žagati, tesati in zbijati. Delal je sicer zlagoma, kakor je navada pri samoukih in ljudeh, ki opravljajo kak ne-navaden jim posel, vendar vzdržema, brez prestanka. Pozabil je pri tem delu celo na kozo, da je ni niti pomolzel niti ji jesti dal. Na svojo jed pa še celo mislil ni ...

„Eh, Bog se nas usmili!“ je vzdihnil od časa do časa pa tesal, stružil in primerjal. Ob mraku pa je bila krsta zbita, dokončana ... Lepa ni bila. Žaganice ob straneh niso bile oličene in oblike ji tudi ni dal posebne – na obeh koncih je bila enako široka in visoka; toda Jurček je bil zadovoljen s svojim delom. In zdaj šele se je spomnil, da mora tudi kaj jesti. Šel je v hlev, pomolzel kozo in ji dal krme. Nato je popil malo mleka in se vrnil v kočo.

Notri je bilo že popolnoma temno. Svetilka je slabo brlela in prasketala, mali plamenček se je dvigal in krčil ter vztrepetal, da so se sence po steni neprenehoma pregibale, kakor bi bile žive ...

Jurčku je bilo nekoliko tesno pri srcu. Ozrl se je zdaj v ta, zdaj v oni kot, ali ne bo opazil česa posebnega. Potem pa se je vseeno opogumil,

da je tudi pri luči pogledal mrtvi ženi v obraz. „Kako si bleda, revica, bleda!“ je dejal.

In spet mu je bilo hudo pri srcu ...

Ko pa je imel nekaj časa svoje oči uprte vanjo, se mu je zdelo, kakor da bi dihala, kakor da bi mišice v njenem obrazu podrhtavale ... In čim dalje jo je gledal, tem bolj se mu je vsiljevala misel, da se giblje, da se na lahko premika.

Mogoče, da je bila tudi tega kriva vztrepetavajoča, migljajoča luč, ki je padala na resni obraz mrličke; mogoče pa tudi, da se je pod nemirnimi udarci njegovega srca zgibal in stresal njegov lastni trup, pa je mislil, da podrhteva telo njegove mrtve žene ... Bodisi eno ali drugo, nekega neprijetnega čuta se pri tem ni mogel iznebiti in lotevalo se ga je nekaj kakor groza ...

Toda dolgo to ni trajalo. Pomiril se je kmalu, samega sebe karajoč: „Česa se bojim ...? Da bi žena oživila ...? Ah, ko bi le hotela!“

Prilil je še nekoliko olja v svetilko, potem pa se iztegnil na klopi ob peči. Kmalu se je razlegalo po mali sobi glasno smrčanje, kar je povzročalo čudno disharmonijo v sicer vladajoči smrtni tišini ...

*

Jurček je imel od nekdaj trdno, zdravo spanje in tudi to noč je spal primeroma zelo dobro.

Ko se je zjutraj prebudil, ni vedel prvi hip ničesar o vsem tem, kar se je dogodilo prejšnji dan. Posegel je čisto mehanično z roko pod klop, kjer sta ležali dve sekiri, kakor kadar se je odpravljaj v gozd.

Toda hkrati se ozre na posteljo, kjer mu je ležala žena, zdrzne se in žalost ga obide.

„A – tako?“ zamrmra sam pri sebi. „Danes moram iti pogrebce iskat ...!“

In začel je premišljevati, kje bi zavil, da bi najbolje opravil.

„Eh, gori do Jožka stopim najprej ...! Morda mi potem še on svetuje, kako kaj ...“

Zaprl je kočo in se napotil. A ko naredi prvo stopinjo v sneg, mu spodrsne ... Padel je tako, da je glasno zastokal.

„To se danes pa dobro začenja!“ si misli in se skobaca počasi pokonci iz vdrtine, ki se je napravila pod njim. Vrne se v kočo, vzame v roko debelo, drogu podobno palico in znova začne svojo pot.

Bilo je na sv. Pavla dan, torej še v najhujšem mrazu. Nebo se je popolnoma zjasnilo, a čez sneg se je napravila trda ledena skorja, ki je pod vsako stopinjo pokala in hreščala. Jurček je moral zelo na trdo stopati, da se mu je sneg toliko lomil in vdajal pod nogami, da ni še dalje drsel in padal. Opiral pa se je pri tem na svojo palico ...

Bilo je še precej zgodaj, ko je šel Jurček z doma. Ob vrhovih snežnikov so se lovili prvi sončni žarki, zagrinjajoč jih v rdeč svit, ki je prekrasno harmoniral s čisto, nežno nebesno modrino nad gorami ... Bolj in bolj so žareli gorski grebeni, da je bilo videti, kakor bi ob njih vstajali majhni ognjeni plamenčki. Počasi, nekam svečano in dostojanstveno se je dvigalo sonce na jasnem obzorju in v enakem tempu je prodirala luč od vrhov dol proti nižini, se plazila nekaj časa samo po pobočju razdrapanih gorskih velikanov, potem pa, kakor bi se je hkrati lotilo neko hrepenenje, se naglo razlila po nižjih hribih in dolinah, dokler ni naposled objela celega zemeljskega površja.

Takrat pa se je zaiskrila deviško bela odeja, ki je bila pregrnjena čez zemljo, kakor bi bila posuta z milijoni in milijoni diamantov. Vsak posamezni sončni žarek je odseval sto in sto bisernih zvezdic, da je bila vsa zemlja zagrnjena v morje blesteče luči in da je bilo videti, kakor bi se hotela pomeriti s soncem, kakor bi mu hotela njegovo radodarnost stotero povrniti ...

Bilo je prekrasno zimsko jutro ...! Toda Jurček je imel druge skrbi kot občudovati vso to krasoto, ki je naravnost izzivala njegove oči. Počasi je plezal navzgor. Pot je bila sila težavna. Težko je sopol in vsak las na njegovi glavi je imel svojo srago.

„Eh, Bog se nas usmili, no!“ je vzdihoval in z velikim naporom prestavljal drog in noge, ki so mu zdaj obtičale ob površju snega, zdaj spet se mu pogreznile globoko noter. Ko pa je došel do svojega prvega soseda, je bil tako upehan, da se je zgrudil na klop in dolgo ni mogel spregovoriti nobene besedice.

Domači so se začudili nenavadnemu gostu, kajti Jurček ni nikdar hodil po obiskih, najmanj pa se ga je nadejal kdo ob takem času.

Molčali so vsi in gospodar si je začel prav počasi tlačiti tobak v pipo, kakor bi hotel dati Jurčku s tem priliko, da spregovori. Toda Jurček je

le lovil sapo. Naposled reče gospodar: „Kaj pa je vendar tebe prineslo k nam gor?“

„Eh, križi in težave!“

Nato spet molk.

Gospodar je vtem natlačil pipo. Prižge si jo, pocmoka dvakrat z usti in pripomni:

„Vem, da ne bi prišel, če ti ne bi bila sila!“

„Žena mi je umrla!“ odgovori Jurček s tresočim glasom. Vpričo zbrane, srečne družinice se je še bolj zavedal nesreče, ki ga je zadela, in nekam milo se mu je storilo, ko se je spomnil, kako je on sam in zapuščen.

„Se mi je zdelo, da bo kaj takega!“ reče gospodar in spet umolkne, kakor človek, ki bi rad pomagal, pa ve, da ne more. Jurček pa še pristavi:

„No in mislil sem, če bi hotel ti priti, Jožek ...“

Izgovoriti mu ni bilo treba, saj ga je takoj razumel.

„Kdaj pa češ, da bi prišel?“

„Pogreb je lahko takoj jutri!“

„In drugi ...? Kdo pride še ...“?

„Namenjen sem še do Rigelnika pa Mikej in Trobe bosta morda tako dobra.“

„Tega ne boš vsega obhodil danes v takem snegu. To je huda pot ...!“

„O huda, huda!“

Jožek premišljuje spet nekaj časa, potem pa reče:

„Veš kaj, Jurček, ti pojdi kar domov! Truden si že. Bomo pa mi opravili to. Do Rigelnika stopim jaz, k onima pošljem pa fanta.“

Jurček je to ponudbo rad sprejel in je bil Jožku zelo hvaležen. Pogrel se je še malo, izpil nekaj kozarcev jabolčnika, ki so ga postavili predenj, potem se pa poslovil.

„Pa pridite, no!“ je poprosil še enkrat ob odhodu.

„Le zanesi se!“ odvrne Jožek. „Kakor hitro bo mogoče, pridemo ...!“

Jurček se je potolažen vračal proti domu.

*

Napočilo je že peto jutro, odkar je Jurčkova žena za večno zatisnila oči, a pogrebcev še ni bilo ...

Da jih ne bo tako hitro, kakor je želel, na to je bil Jurček pripravljen. Vedel je, kako je s pogrebom v takih krajih ob zimskem času, in znani so mu bili primeri, ko so imeli po osem dni in več mrtveca pri hiši.

Toda tam je bilo drugače, tam je bilo malo več ljudi pri hiši! A on – tako sam ...!

Postajalo mu je že neznosno v bližini mrtve žene. Zadnjo noč tudi že spati ni več mogel in je bil navsezgodaj pokonci. Vse mogoče, otožne misli so mu vstajale v glavi. Jurček sicer ni spadal k tistim, ki mnogo premišlujejo. Če je kuhal oglje, je mislil navadno samo na svoje delo – s prihodnostjo se ni ukvarjal. Toda zdaj se mu je vedno in vedno znova vsiljevalo vprašanje, kaj bo, če se zgodi, da umre on tako sredi zime ... Mimo njegove kočice ne pride ob takem času nihče in ležal bo lahko prav dolgo, preden bo sploh kdo vedel, da je mrtev ...!

Lotevala se ga je groza vpričo takih misli. Nikdar se ni odlikoval po bujni domišljiji, a zdaj so vstajale slike pred njegovimi očmi, ki so mu pretresale telo ...

Da bi se lažje razvedril, je začel na glas govoriti sam s sabo.

„Eh, Bog se usmili, ali jih ne bo še? Ko bi vedel, da bo taka, bi šel sam naprej ...! Bog ve, če je opravil Jožek ...!“

In željno je uprl svoj pogled na uro, ki je visela na steni, kakor bi od nje pričakoval rešitve, čeprav je bila potrta in ni šla že leta in leta ...

„Če jih ne bo še kmalu, potem ne vem, kaj naj storim! Križ božji, da je vendar morala priti ta nesreča ob takem času ...!“

Sonce je obsijalo na nasprotni strani ležeči vrh že precej globoko dol, ko se Jurčku zazdi, da sliši stopinje. Vstane in gre pogledat. Res, ni se motil! Tu so bili: Jožek, Mikej, Trobe.

Nekaj kakor veselje ga je skoraj obšlo, ko jih je zagledal ...

„Samo trije smo!“ ga nagovori Jožek. „Rigelnika ne bo, je bolan. Boš pa sam pomagal.“

„Bom,“ odvrne Jurček vdano in pristavi: „Malo pozni bomo!“

„Naj bo pa popoldne pokop!“ pripomni Jožek.

„Zvečer bo mesec sijal in nič ne de, če bomo hodili ponoči domov.“

Ko so rajnico položili v krsto in jo zabili, so privezali krsto z močno vrvjo na dolg drog. V teh strminah ni šlo, da bi jo nosili štirje, ampak

sta jo lahko nosila zmeraj le po dva – eden spredaj, eden zadaj. A komaj so storili nekoliko korakov v sneg, se Jožek, ki je držal spredaj za drog, spet ustavi in reče:

„Vse nič ne pomaga, do drče moramo, če ne, bomo predolgo hodili!“

„I, seve!“ pritrди Jurček, ki je vedel, kaj pomenijo te besede. Rad bi priredil rajnici zadnjo pot dol v dolino malo drugače, toda kaj je hotel ...? Spomnil se je pri tem, kako je nekoč slišal praviti, da vozijo po mestih bogatine v pozlačenih vozovih in kar s štirimi konji k zadnjemu počitku, in v srce ga je zbolelo, ko je pomislil, da truplo njegove rajnice niti po smrti nima miru in da bo njena uboga glava, ki je v življenju prenesla toliko težkih bremen, butala zdaj ob trde, neobtesane stene njene ozke hišice ...

Te misli so bile menda vzrok, da je vzkliknil: „Eh, siromaki smo, siromaki!“ Zavili so postrani, namesto navzdol. Hodili so nekaj minut, preden so prišli do jarka. Tu so se ustavili. „Ali je dovolj močno?“ vpraša Jožek in začne odvezovati kol od krste.

„Mislim, da bo!“ odvrne Jurček. Bilo mu je tako hudo, da ni mogel nič pomagati, ampak je samo čakal, da so oni trije naravnali krsto in jo spustili po drči navzdol ...

Šinila je po bliskovo čez pomrzel sneg proti globočini ... Priletela je na korenino nekega drevesa s tako močjo, da se je dvignila pokonci, potem pa prekopicnila. Videli so še, kako se je zasukala nekolikokrat sem in tja, kakor ne bi vedela, s katerim koncem bi šla naprej, potem pa jim je izginila izpred oči. Možje so molče strmeli za njo. Jurčka pa je prešinila kmalu misel: „Bog ve, kako bo z menoj ...!“

Ali bodo spuščali tudi mene tako kot kak hlod tu navzdol ...? Lahko mogoče, lahko mogoče ...! In kdaj ...? E, kmalu morda ...“

Bilo mu je tesno pri srcu ...

Postali so še nekoliko, potem pa jo tudi sami ubrali naravnost po jarku dol.

Počasi so se jim jeziki razvzlali in govorili so o tem in onem, a večinoma o stvareh, ki niso bile v nobeni zvezi z resnim, žalostnim poslom, ki so ga opravljali. Celo gromek smeh se je zaslíšal od časa do časa.

Ko dospejo do vznožja, dobijo krsto, povprek ležečo v jarku.

„Saj sem dejal, da nam je nihče ne odnese!“ pripomni Mikej, ki je bil videti posebno dobre volje.

„Take stvari ne ukrade nobeden rad!“ pristavi Trobe. Jurček je pa mehanično pritrjeval: „O ne, ne!“

Kaj je pri krsti spredaj ali zadaj, kje je glava in kje noge, ni zdaj nobeden več vedel. Toda to jih ni motilo. Privezali so krsto znova na kol, spredaj je prijel za ročaj spet Jožek, zadaj pa Jurček, ne da bi ostala dva temu kaj oporekala.

In tako so korakali dalje po cesti ob srebrno čisti, poskočni, pojoči Beli ...

*

Šele okoli poldne so dospeli v Železno Kaplo. Krsto so postavili pred veliki križ, ki stoji zunaj ob južni steni župne cerkve sv. Mihaela. Tam čakajo na pokop vsi mrtveci, ki jih prinesejo od zunaj v Kaplo ...

Jožek se je ponudil Jurčku, da gre on v župnišče uredit vse potrebno za pogreb; Mikej in Trobe sta krenila v gostilno, ki se nahaja nasproti cerkve, pokrepčat se; Jurček pa je snel kapo z glave, pokleknil pred križ in začel moliti za dušo svoje rajne Urške ...

Navzlic silnemu mrazu ni vstal, preden ni zmolil vseh treh rožnih vencev. Zeblo ga je tako v roke, da je komaj še prebiral jagode pri molku. In ko se je naposled dvignil, je bil tako trd po vsem telesu, da je le s težavo prestavljal noge.

A vendar še ni šel v gostilno. Bil je slab, kajti z doma se je napotil tešč, toda hotel se je šele po pogrebu pokrepčati. Bal se je nekoliko tudi, da denar, ki ga je vzel s seboj, ne bi zadostoval za pogoščenje pogrebcev, če bi že zdaj sam sebi kaj privoščil. Pač pa je šel in si kupil tobak. S prižgano pipo se je postavil potem tako, da je imel krsto pred očmi. In ni se ganil z mesta. Včasih je potolkel malo z nogo ob nogo, da bi si jih ugrel, si pomencal sem ter tja malo roke, potem pa jih vtaknil spet v žep ...

Na videz je bil čisto ravnodušen. Bralo se mu je skoraj neko zadovoljstvo na obrazu, ko je vlekel dim iz cevi pipe in ga puhal predse. Obraz mu je pač že preveč odrevenel in poteze na njem niso imele več tiste prožnosti in gibčnosti, da bi se prilagodile notranjim čustvom.

No, včasih so mu pa tudi res zašle oči in misli nekoliko vstran od krste. Oziral se je po trgu in mislil sam pri sebi, kako dobro imajo ljudje tukaj doli v ravnini v tako velikem kraju v primeri s prebivalci, ki samotarijo po gorskih zapuščeninah. Že dolgo ni bil v Kapli in je prihajal sploh le poredkoma semkaj, zato se mu je zdelo zdaj, kakor bi prišel v

veliko mesto. V svoji mladosti je že res bil tudi po svetu in videl marsikaj; toda kje je bilo že tisto ...! Videl je vse to v neki megleni daljavi in bilo mu je, kakor bi se mu samo sanjalo o tem ...!

Ob treh so prenesli truplo umrle k Devici Mariji v Trnju in ga tam izročili hladni zemlji, potem pa je povabil Jurček nosače, da so stopili z njim v gostilno. Spočetka so malo govorili, toda ko je prišel kozarec trikrat, štirikrat naokoli, so se jim jeziki razmajali. Bilo je videti, kakor bi se zavedali šele zdaj, ko so začutili vinsko moč po svojih udih, kako žalostna pot jih je privedla semkaj. Šele zdaj so začeli govoriti o rajnici in jo pomilovati, da je morala s sveta ...

Zlasti pa je postal zgovoren – popolnoma zoper svojo navado – Jurček. Vino je učinkovalo pri njem še hitreje in močnejše kot pri drugih, ker je pil tako rekoč na tešče.

Naslonil je glavo na dlan leve roke, desnico pa je iztegoval daleč tja po mizi in venomer ponavljal:

„Eh, vi ne veste, kaka duša, kaka duša je bila ta moja rajnica ...! Jaz vam rečem, nič več takih žensk na svetu ...!“

Te besede bi mu lahko kdo zameril, toda ni mu jih. Pač pa so dale povod, da je Trobe vprašal:

„Pa kako si prišel do te svoje stare, kako ...?“

„Eh, to so čudne reči, vam rečem, čudne reči ...! Človek nikdar ne ve, kje ga čaka to ali ono ...! Jaz sem v svoji mladosti toliko mislil, da se kdaj oženim, kakor da bom kdaj velik gospod, pa sem se vendar ...!“

„Potem pa povej, povej!“ sili Trobe.

Jurček se ozre malo plašno naokrog. Pri mizi je sedelo tudi nekoliko gostov iz Kaple in teh se je menda bal. Toda nemara da je tudi njih mikalo slišati, kaj jim pove ta gorjanec. Tudi iz njihove srede se namreč oglasi nekdo in mu prigovarja, da naj pripoveduje.

*

„Pa poslušajte, no!“ prične Jurček. „Najprej naj vam povem, kako je bilo z menoj!“

Jaz sem bil edini otrok svojih staršev. Ne brata ne sestre nisem imel. Mati so mi umrli, ko sem bil star šele sedem let. Od takrat sva bivala z očetom sama gori v bajti. Sicer pa sva bila tako in tako večinoma v gozdu. Vsaj poleti. Oče so drvarili in kuhali oglje, jaz pa sem stikal, dokler sem

bil še majhen, za čmrlji, za tiči, vevericami in kdo ve, za čim še vse. Pozneje seveda sem pa tudi pomagal pri delu ... Tako je šlo do mojega sedemnajstega leta. Takrat so mi še oče umrli ... Eh, tistikrat so bili tudi žalostni dnevi zame ... ! Mene je že marsikaj hudega zadelo in marsikaj sem že prestal, pa naj bo v božjem imenu! ... No, k sreči je bilo to poleti ...! Tvoj oče, Jožek, so vse poskrbeli, da smo očeta pokopali. Bog jim daj dobro tam na onem svetu ...!

Po očetovi smrti sem ves teden begal po gozdu in nisem nič drugega jedel kakor maline. Skoraj napol mrtev sem se priplazil nekega dne do kočice, sedel na prag in začel premišljevali, kaj naj začnem. Sedel sem dolgo tako, ko se domislil, kako neumno je tako premišljevanje. Kaj mi je začeti drugega kot vdati se v to, kar mi je naklonil Bog, pa še naprej opravljati delo, ki sem se ga navadil ob očetovi strani ...?

Prešinilo me je nekaj in moje potrnosti je bilo zdaj naenkrat konec. Začel sem hoditi na delo in kmalu očeta nisem več pogrešal. Govorila tako in tako skoraj nikoli nisva in tako sem zdaj komaj opazil, da sem sam. Živel sem mirno in zadovoljno, zadovoljno menda zato, ker nisem poznal nobenih želj. Z ljudmi nisem imel nikoli dosti opraviti in zato jih tudi iskal nikoli nisem. Prebil sem prav lahko brez njih. Imel sem to vero, da bom živel tako vse svoje dni ... Pa pride vse drugače, vse drugače, kot si človek misli ...!

Nekega dne sedim – tistikrat sem bil blizu dvajset let star – poleg svoje oglenice pa gledam, kako se dviga dim iz nje. Kar nastane za mojim hrbtom po gozdu doli tak hrušč in trušč, da si mislim: to mora biti najmanj medved!

Planem pokonci in kaj vidim? Naravnost dol proti dolinici, kjer je stala moja oglenica, drvi čez drn in strn mlado dekletce. Njena obleka je bila že vsa raztrgana, tako malo je pazila na to, kam beži. Morala ji je biti presneta sila. Ko me zagleda, zavpije:

„Oh, pomagaj, pomagaj! On, on je ...!“

„Kdo on?“ hočem vprašati, pa ni bilo treba. Prikaže se precej nato graščinski logar, ki sem ga dobro poznal, ker je zmeraj lazil po gozdovih.

„He, tako?“ zahrešči. „Sem torej uhajaš – k temu ... ? Čakaj, čakaj, to bo pa za tvojega očeta kaj ...! Toda zdaj greš z menoj, deklina ...!“

„Ne, ne!“ reče ona in se stisne boječe za moj hrbet. A ko oni le sili vanjo, zavpije na ves glas: „Brani, brani me!“

Jaz pa sam ne vem, kaj so te besede storile iz mene! „Brani me ...!“ Ko sem zaslišal te dekletove besede, je zavrelo nekaj po meni in bilo mi je, kakor bi se vse moje moči podvojile. Zapodim se v nasilnika in ga neusmiljeno vržem ob tla. Puško, ki jo je snel z rame, mu izvijem in jo zaženem daleč tja v goščavo ...

No, veste, mi, ki živimo zmeraj v gozdovih, smo tudi malo bolj divji, kot ste vi tukaj! Gozd ima svojo moč do človeka – kakor noč ...! Jaz sem bil razjarjen in ne bi še miroval, ko me deklet ne bi prosilo.

Oni se me je pa tudi bal. Ko se je skobacal na noge, je odšel tako potepeno kakor pes, če ga natepeš ...

No, vedel pa le še nisem, zakaj sem se pravzaprav sprijel z onim. In dekleta poznal tudi nisem.

„I čigava pa si vendar?“ jo vprašam.

„Osojnikova!“ odgovori ona.

„Osojnikova ...? I zatorej ...! Tja gor nikoli ne pridem, preveč od rok mi je že ...! Pa kaj sta imela z onim, kaj ...?“

Ona sede tako malo vstran od mene pa začne: „Pasla sem koze in butare napravljala, ko je prilomastil proti meni. Kakor vselej, kadar me vidi, je bil tudi danes siten. In ker sva bila sama, je bil še hujši kot sicer. Morala sem bežati pred njim. Videla sem vstajati dim tukaj in sem bežala naravnost sem dol, ker sem vedela, da dobim kakega človeka tukaj ...“

„In proti domu ...? Zakaj nisi proti domu krenila?“

„Morala bi iti po strani in navzgor in dohitel bi me ... Sicer pa je pri nas doma tako, da se Bog usmili! Moj oče so čuden človek! Zdaj jim je pa še ta zlodej s svojim žganjem zmedel glavo!“

„Torej zahaja k vam?“

„I, seveda!“

„Že dolgo ...?“

„Odkar sem jaz odrasla ...“

„A tako ...! Nemara pa da te snubi ...!“

„Pravi, da me, da ...! Toda že vem, kako ...! Dve je že snubil tako, kakor bi mene rad ...!“

„Pa morda bi tebe vendar le vzel, ker si tako lepa ...!“

„Morala bi biti zaslepljena, da ne bi vedela, kako stojijo stvari ...! Pa tudi če bi me res hotel vzeti, ga jaz ne bi hotela, ne. Koliko nesreče je napravil že ta človek ...!“

Meni je postajalo nekam čudno pri srcu, ko sem gledal dekle pred seboj ... Bila je zdrava, močna in v obraz je žarela kakor jabolko ob svetem Mihaelu – e no, pa kaj bi vam pravil, kar molčimo o tem ...!

Toda toliko vam rečem, da sem postal hipoma ves drug človek ...! Nič več žalosti, nič več tiste čemernosti, ki se me je lotevala prej! Najrajši bi skočil pokonci pa zavriskal, zavriskal tako, da bi se vse streslo.

„In oče – kaj pravijo oče?“ jo vprašam naprej.

„Oh, oče – oče bi me za merico žganja prodali!“

„Potem se boš morala vdati ...!“

„Ne, nikoli! Rajši vzamem berača kot njega ...! O jaz vidim temu človeku v srce ...!“

Meni pa je nekaj zaigralo v mojih prsih – začutil sem nekaj, kar nisem še nikdar prej – tako nekako sladko mi je bilo ...! In sam ne vem, od kod mi je prišel pogum, da sem rekel:

„Če bi ti bil berač dober, potem ti nemara tudi jaz ne bi bil preslab ...!“

Ona me pogleda s tistim svetlim, mokrim očesom, pogleda tako, da mi je zagomazelo po vsem telesu, potem pa vstane, mi poda roko in reče:

„Če je tebi prav, meni tudi ...! Zahvalo sem ti dolžna ...! Še nikdar se ni potegnil kdo tako zame, kakor si se ti ...!“

„A tvoj oče?“ omenim jaz.

„Oče ne bodo pustili, to je gotovo! Toda enkrat bom stara štiriindvajset let in potem mi ne more nihče nič ...! Če ne bom imela mira pri njih, grem po svetu tako dolgo ...! Če boš čakal ti – jaz bom!“

Segla sva si v roke in ona je odšla.“

*

Jurček si je brisal solze. Premagali so ga spomini in ganila ga je lastna povest ...

Oddahnil si je nekoliko in spet nadaljeval:

„Eh, veste, ljudje božji, to so bili lepi tisti trenutki, lepših ne doživi noben mogočnej tega sveta! A kaj, ko so bili pa tako kratki ...!“

Tretji dan po onem dogodku sta prišla do mene logar in – orožnik ...!

Vedel sem precej, kaj to pomeni, vedel pa tudi, da bi bilo vsako upiranje zaman. Dal sem se molče vkleniti. Toda ne da bi me peljala dol, kakor bi bilo prav, ne, moral sem z njima navzgor! Takoj sem vedel, kam

hočeta z menoj in tudi čigava volja je to. In res smo prišli do Osojnika!
„Osojnik, oj, Osojnik!“ je klical Logar že od daleč.

„Ven pridi malo, ven ...!“

Osojnik stopi iz veže, dekle se pa pri oknu prikaže ... Orožnik jo začne izpraševati, kako se je godilo takrat, ko sem jaz logarja premikastil. Toda na nobeno vprašanje mu ni dala odgovora, samo vpila je:

„Pri miru ga pustite! Ničesar takega ni storil, da bi ga vklepali!“

Videl sem, kako se je tresla po vsem telesu in kako ji je bilo hudo. Pogledovala me je tako milo s tistimi svojimi modrimi očmi, da se mi je srce jokalo.

A pokazal tega nisem, ker nisem hotel, da bi se oni pasel ob moji bolečini. Vtem ko je orožnik izpraševal dekle, se je pa logar rogala Osojniku:

„Le dobro si poglej svojega zeta, zakaj nekaj časa ga zdaj ne boš videl. Zdaj imamo tistega tiča, ki nastavlja zadrge srnam ...!“

Jaz se zganem. To mi je bilo novo. Hotel sem že reči, da je to laž, a preden sem spregovoril, je že zavpilo dekle:

„Moj oče nastavljajo in noben drug ...!“

Zdaj bi vi morali videti Osojnika! Moral je biti pijan, če ne, ne bi bil tako divji ...! Skočil je v hišo in jaz sem samo še to videl, kako je padla njegova težka roka zviškoma na dekletovo glavo in kako je dekle izginilo izpred okna. Pobil jo je na tla ...! Kaj se je naprej godilo, ne vem, ker sta me odvedla

vstran. No, in potem – pa kaj bi vam pravil vse to natanko ...! Kako mi je bilo, lahko sami veste, saj imate srce! Pri sodbi pa so verjeli samo njemu, meni nič! In kako je lagal ta satan! Dobil sem celih šest mesecev zaradi njega ...! Ko sem preстал kazen, sem bil pa za vojaščino zrel ... Vtaknili so me v vojaško suktnjo, ne da bi smel tudi za le en dan domov! Moral sem takoj na Laško ...

Od tam mi je napisal dober tovariš pismo za Urško. Tistikrat je bilo še vse drugače s pošto, kot je dandanes. Nič se ne bi čudil, če ne bi dobil odgovora. Toda dobil sem ga – a kakšnega! No, saj se še sam ne spominjam vsega, kar je bilo v tistem pismu, samo toliko vem, da me je vsaka beseda rezala v srce in so mi po licih tekle solze, ko mi ga je prijatelj bral ... Zame ni bilo nobenega upanja več ...!

A potolažil sem se kmalu ... Naj bo v božjem imenu! sem si mislil. Kar

ni, pa ni! Kakor prišlo, tako prešlo! Saj bi bila res neumna, če bi čakala name ...!

Dolgih osem let sem bil pri vojakih. Pri Maženti sem dobil pa svinca v nogo. No, ko se mi je rana zacelila, so me poslali domov ...

Eh, to se mi je zdelo vse čudno, ko sem bil po toliko letih spet doma! Moja bajta se mi je zdaj videla še vse manjša kot prej. Poleg tega pa je bila napol podrti. Najprej jo je bilo treba popraviti. Nekaj časa sem pre-mišljaj, ali bi začel ali ne bi, naposled sem se pa le lotil. Dom je le dom in naj je še tako slab ...!

Bil sem že štirinajst dni doma, na Urško pa niti enkrat še nisem pomislil. Pozabil sem tako nanjo, da se je še doma nisem spomnil. No, seve, tisto kratko znanje, to je bilo tako, kakor bi človek pest slame zažgal ... Toda ko sedim nekega večera v koči tako sam – bilo je že mračno – se odprejo vrata in noter stopi ženska ... Zdaj pa poslušajte, ljudje božji ...!

„No, ali si prišel?“ me vpraša.

„Prišel!“ odgovorim jaz in začnem debelo gledati. Vedel nisem čisto nič, kaj naj pomeni to vprašanje.

„Dolgo te ni bilo, dolgo!“ izdihne spet.

„Dolgo!“ potrdim jaz in pristavim: „Pa kdo si vendar?“

Toda v tistem hipu se mi posveti in spoznal sem jo, ne da bi jo videl prav v obraz.

„Urška!“ zavpijem in solze mi stopijo v oči.

Njej pa se na glas zaihti.

„Da, jaz sem!“ reče žalostno.

„In tvoj mož?“ vprašam jaz.

„Kakšen mož?“

„No – iz tistega pisma sem posnel ...“

„Kakšnega pisma ...?“

„A tako ...?“ odvrnem jaz. Zdaj sem vedel, pri čem sem in kako je bilo s tistim pismom. Nisem hotel govoriti več o njem, zato rečem:

„Nič, nič ...! Ti si torej čakala ...?“

„Ali nisem mar obljubila ... ? Ali ti nisem mar segla v roke ...?“

Kaj pravite k temu? Taka ženska, kaj?

No in drugo si lahko mislite! Vzela sva se in srečno sva živela skupaj prav do zdaj. Nikdar ni govorila o tem, kaj je trpela zaradi mene, in nikdar nisem slišal kake tožbe iz njenih ust. Pa tudi sporekla se nisva nikoli v

vseh štiridesetih letih najinega zakona! Najhujše, kar mi je kdaj storila, je to, da me je pustila zdaj samega ... No, pa če Bog da, ne bo zelo dolgo tega, ko me ponese za njo!“

„Nič se ne ve, v božjih rokah smo!“ pripomni nekdo ...

*

Polna luna se je ravnokar prizibala izza vrha zelene Olševe, ko so pogrebci zapuščali Kaplo ...

Mraz je bilo, da je škripalo in vriskalo pod nogami. Zeblo jih je tem bolj, ker so sedeli toliko časa na gorkem. Zobje so jim šklepetali in kolena so jim tolkla skupaj. Bili so nekoliko preslabo oblečeni za tak čas. Samo Mikej je imel dolgo suknjo, ki pa tudi ni bila kdove kako debela. Potegnili so si kučme globoko dol na obraze, potem pa vtaknili roke v žepe, potiskajoče jih v ospredje, da bi tem tesneje privili obleko okrog svojega telesa ...

Govoriti se jim ni ljubilo. Zrli so z upognjeno glavo enakomerno predse v tla, da je bilo videti, kakor bi iskali nekaj, kar so tja grede izgubili ...

Mikej, Jožek in Trobe so imeli pri tem vsi eno in isto misel, vsi trije so mislili, kako prijetno bi bilo, če bi bili že doma v gorki postelji. Jurčka pa so navdajali drugi občutki. S svojim lastnim pripovedovanjem si je priklical svojo preteklost, svojo mladost v spomin in bilo mu je še vedno mehko pri srcu. Zdaj šele je prav občutil izgubo, ki ga je zadela, in vedno zopet se je vprašal: „Kaj bom ...? Kako bom ...?“

Noč je bila krasna, da se krasnejše misliti ne da. Vedro nebo se je bočilo kakor velikanski baldahin nad spečo, sanjajočo zemljo, a poredke zvezde na njem so zrle kot skrbno pazeče oči nevidnih bitij navzdol ... Mirno, brez utripanja so blestele, kakor bi hotele kazati neko posebno resnost ta večer, kakor bi se tiste živosti, s katero migljajo sicer, sramovale vpričo kraljice nočnega neba, ki je dostojanstveno, veličastno plula in se vzpenjala kvišku mimo njihovih vrst ...

Sveta tišina je vladala ... Sicer je včasih potegnil sever, a nič ni bilo slišati njegovega diha, samo čutil se je po skelini, ki jo je povzročal na obzoru. Popolnoma tiho, kakor izumrlo je bilo vse, le stopinje so hreščale in cvilile pa Bela je žuborela, mrmrala in zvenela še glasneje kot čez dan. Milina blede lunine luči se je harmonično spajala z belino čez zemljo razprostrte snežne odeje ter zagrinjala okolico v mrkel, mističen svit, da

se je videlo vse spremenjeno ... drugačno ... Tiste čeri in raznotero oblikovane skale, ki se dvigajo iz posameznih hribov ob straneh, kakor bi zrasle iz njih, in ki zaradi svoje čudovitosti že podnevi mogočno vplivajo na človeško domišljijo, so dobile v tem očarljivem polmraku svoj poseben pomen; spremenile so se ali v velikanske gradove ali v prijazne sanjajoče kapelice ali pa so oživele ter si nadele podobo groznih velikanov, stoječih na straži ob strmih gorskih robovih.

Cesta se je vila, zato je bila na nekaterih mestih razsvetljena, na drugih spet se je izgubljala v temi velikanskih senc, ki so jih metali nanjo posamezni gorski vrhovi.

„Mraz je, mraz!“ spregovori naposled Jožek, ki mu je bilo že preveč molčanja. Bilo mu je že dolgočasno.

„Mraz!“ potrdi Mikej. „Nocoj se ne bi smelo prenočevati zunaj.“

„Bog ne daj!“ pristavi Trobe. „Ta bi bila zadnja!“

„I, kaj pa ti tako molčiš?“ vpraša Jožek Jurčka, ki se tudi zdaj še ni oglasil.

„Mislim to in ono!“ odvrne ta. „Tako se mi zdi, kakor bi delal prazno pot in ničesar več ne bi imel iskati doma.“

„E – ne smeš biti tak!“ ga tolaži Jožek. „Saj je tudi že komu drugemu umrla žena, ne samo tebi!“

„Vem, da ...! Toda ne morem si pomagati. Tako nekam čudno mi je tukaj notri v mojih prsih, tako čudno, da vam ne morem povedati, kako!“ Zopet so molčali.

Jurčkove ne prav jasne besede so drugim vzbujale neprijetne občutke. Kakor bi se bali, da jim ne bi povedal še kaj, kar bi jih vznemirjalo, so tudi oni spet obmolknili. Šele preden so se ločili, reče Jožek:

„Mi zavijemo zdaj tukaj na levo gor! Krajša bo tod za nas!“

„Bog vam plačaj torej!“ se zahvaljuje Jurček in jim po vrsti poda desnico.

„Pa lahko noč!“

„Lahko noč!“

Nekaj časa so še videli drug drugega, ko so začeli stopati navkreber, potem pa so se oni trije skrili Jurčku. Stopal je počasi, s težavo po drsečem snegu. Pri vsaki stopinji, ki jo je storil, je moral napeti vse svoje moči, deloma zato, ker je imel hudo strmino pred seboj, deloma, ker je bila skorja zamrzlega snega tako močna in trda, da je moral vsakokrat hudo visoko privzdigniti nogo, če jo je hotel prebiti in potlačiti.

Toda vendar je šlo! In morda je bil prav to vzrok, ker se je moral tako truditi pri vsaki stopinji, da se je nekako raztresel in so ga začele zapuščati tiste temne misli, ki so ga mučile poprej. Doli v dolini mu je bilo tako tesno pri srcu; čim više pa je prihajal, tem lažje mu je postajalo v prsih. Sem ter tja se je nekoliko ustavil, da bi si odpočil. In pri takih prilikah se je vselej ozrl z nekim posebnim zanimanjem na čudovito razsvetljene snežnike, ki so se v njegovi neposredni bližini tako veličastno dvigali v jasno nebo ...

Svoj živ dan se ni oziral s toliko pozornostjo nanje kakor nocoj in še nikdar se mu niso zdeli tako prijazni in lepi kakor zdaj. Z nekim naivnim veseljem jih je gledal, kakor jih ne bi videl še nikdar. In vsa zemlja se mu je začela zdeti lepa. Občutil je, kar ni občutil do zdaj še nikdar, vsaj tako živo ne, krasoto stvarstva in, zavedajoč se tega svojega čuta, je postajal nekam zadovoljen in vesel. Prevladalo ga je hkrati prepričanje, da se vendar še izplača živeti na tem svetu. V tem njegovem prepričanju so imele izvor menda tudi njegove misli, ki jih je izražal s tem, da je zdaj pa zdaj – vzkliknil sam zase:

„Eh, bom že kako, bom že kako ...!“

Vinski duh, ki ga ni bil navajen in mu je spočetka težil glavo, se mu je razpršil in učinek vina se je kazal samo še v tem, da se je čutil nekako pogumnega, podjetnega ...

Navzlic temu, da je bila pot, ki jo je imel še pred seboj, zelo naporna, se je ni bal. Prav nič ga ni skrbelo, da ne bi došel do koč, ki jo je videl v luninem svitu čepeti nad seboj in ki ga je, kakor se mu je zdelo, tako prijazno vabila navzgor ...

Noge so mu pač postajale že trudne, tresle so se mu in šibile ... In temu je pripisovati, da jih ni več tako krepko potiskal v sneg in mu je sem in tja spodrsnilo. Nekolikokrat je zaradi tega že pokleknil v sneg. A to ga ni spravilo v slabo voljo.

„Hudimana vendar, tako pa še nikdar nisem hodil domov kakor nocoj!“ je dejal dobrovoljno, ko je zopet padel na zobe. „Ne, takega pa še ne!“

Ko se skloni pokonci in hoče spet naprej, ostrmi pred nenavadnim prizorom, ki se je v tistem hipu pojavil nad njim. Blesteč meteor je prifrčal preko neba, ga zagrnil najprej v rdečo, potem v zelenkasto in modro luč pa izginil nad Ojstrico ...

Jurčkove oči so obtičale na mestu, kjer je po njegovem mnenju izginila prikazen. Njegova prva misel, do katere se je povzpел, ko se je zdramil iz strmenja, je bila dokaj egoistična.

„Ko bi jaz to imel, kar je padlo zdaj tam dol!“ je dejal sam pri sebi. Bil je prepričan, da je bila to najmanj debela kepa zlata, če ne celo diamant ali kak drug dragocen kamen, ki je tako žarel ...

Brž nato pa mu šine preko možganov: „Ali pa so bila nebesa odprta ...! Morda mi je pa dala Urška znamenje z nebes ...!“

Malo je pozabil nanjo, zdaj pa se je je spet spomnil. In bolj in bolj se mu je utrjevala misel, da ni moglo biti to nič drugega ...

„Eh, saj vem, da si v nebesih, vem!“ je mrmral sam zase.

Prevzet od tega, kar je ravnokar videl, ni več dosti pazil na svoje stopinje. Dospel je na zelo strm kraj, ko mu znova spodrsne. A zdaj ni padel na kolena in sneg se ni vdrl pod njim. Začel se je pomikati navzdol po gladki sneženi skorji.

„Oho ... kam pa, kam? ... Čemu sem pa toliko časa gor plezal ...?“

Prvi trenutek mu je šlo skoraj na smeh ob taki vožnji. Vino je še vedno malo delovalo v njem. Spomni se, kako se je včasih kot majhen deček tako spuščal po snegu ... Toda hkrati se zave, kje je in da mu je spodletela noga na kraju, ki se ga je zaradi njegove strmine bal, tudi če ni bilo snega. In hipoma mu je bilo jasno tudi, da je njegov položaj skrajno nevaren, če se mu ne posreči, obdržati se kje ...

„E – jej ... no!“ vzklikne s spremenjenim glasom. „Pomagajte – pomagajte!“ Strah ga je pretresel, ko je začelo iti hitreje in hitreje z njim navzdol ...

Enkrat se je že zasukal, tako da je ležal zdaj na hrbtu, a pomagati si je mogel zdaj še manj kot prej ...

Ko pridrvi mimo nekega grma, poseže instinktivno po njem, a pri tem izgubi ravnotežje in se prekopicne tako, da je šel zdaj z glavo naprej ...

„Huu!“ zatuli v smrtni grozi. Vedel je, da je izgubljen! ... Domisli se še, kako se je zjutraj prekucnila krsta, in še toliko časa je imel, da si je dejal: „To je pa moj pogreb!“ Potem pa je odletel čez rob v globočino ... Na nebu se je še vedno smehljala jasna luna in zvezde so zrle še ravno tako mirno in resno na zemljo kakor prej ...

Nekaj dni pozneje so našli Jurčka zmrzlega in z razbito glavo v kamnitem jarku. Prenesli so ga k Devici Mariji v Trnju in ga tam položili poleg njegove drage Urške k večnemu počitku ...

